

Всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЦЯ

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 21 (1854)

П'ятниця, 22 травня 2015 р.

Видався з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

НІКОЛИ НЕ ДОПУСТИМО НОВОГО ЧЕРВОНОГО ЧИ КОРИЧНЕВОГО ГЕНОЦИДУ СУПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

17 травня, у День пам'яті жертв політичних репресій, Президент України Петро Порошенко вшанував тих, хто загинув від діянь тоталітарного режиму.

Звертаючись до присутніх у Національному історико-меморіальному заповіднику «Биківнянські могили», Глава держави зазначив, що цього року українці вклоняються пам'яті загиблих, звільнившись від символів терору.

«Днями зробив те, що мусив, — підписав закони про декомунізацію, про визнання героїв національно-визвольної боротьби; і ще кілька законів, які осучаснюють політику національної пам'яті і звільняють її від ім-

перських нашарувань», — сказав він.

Петро Порошенко нагадав, що Биківнянські могили — місце, що є одним із найбільших свідків комуністичного терору, доказом масштабного злочину проти людства. Кожен клаптик цієї землі проспікнути кров'ю невинно вбитих українців і представників інших національностей тодішньої УРСР — росіян, поляків, євреїв. Серед них не «вороги народу», «шпигуни» і «диверсанти», натомість — звичайні селяни і робітники, вчителі, священики, науковці і письменники, які любили свою землю та мову, зазначив президент.

(Продовження на 4-й стор.)

НА ВІЗВОЛЕНІХ ЗЕМЛЯХ ДОНБАСУ

ШМАТОЧОК ГАЛИЧИНІ У КРАМАТОРСЬКУ

Спочатку я вирішив поїхати до недавно збудованої церкви Св. пророка Іллі. Адже напередодні, будучи в Києві, взяв у знайомих волонтерів телефон отця Василя Іванюка — декана Краматорського деканату УГКЦ. На жаль, церква перебуває не в центрі, а на околиці Краматорська. Зрештою, наївно було б очікувати чогось іншого. Всі найпрестижніші місця і чималенькі кошти владою завжди резервувалися для УПЦ МП. Причому, судячи з розмірів церков цієї конфесії, стає зрозуміло, що будувалися вони не прихожанами. Бо надто вже дорогі — справжні писанки, а рівень релігійності населення на Донбасі нам добре відомий. Тут механізм такий: спочатку проросійська влада сприяє збору коштів, а потім уже атеїстично населення регіону поступово «втягується» у російське православ'я. Ще б пак — церква така гарна... А «укропські» церкви значно гірші... У яку йти? Звичайно ж, у свою, рідну, російську! Тому браку у фанатиках УПЦ МП тут ніколи не буде. І ще довго житиме старанно приховувана нетерпимість до всього українського.

Можна скільки завгодно друкувати в «Світлиці» інтерв'ю з проукраїнськими налаштованими донеччанами, але, відно, є потреба і в загальному описі. Тому спробую коротко і максимально об'єктивно, не минаючи цікавих подroбниць, описати стан візволених територій Донбасу. За основу можна взяти враження, скажімо... від Краматорська. Нагадаю, що йдеться про початок — середину квітня. Наголошу на цьому, оскільки ситуація може змінюватися. Як саме у який бік — цього поки що не зможе спрогнозувати ніхто. Навіть ініціатор війни Путін. Мені ж у квітні робити висновки допомагали оголошення, агітаційні плакати та численні написи на будинках, парканах, асфальті... Дехто зауважить, що це не той рівень досліджень, щоб ним хвалитися (мовляв, краще б масштабне опитування провести), але я з таким поглядом не згоден. Втім, зробимо так: я даю максимум інформації, а читач нехай робить висновки сам.

На шастя, церква Св. пророка Іллі досить гарна і зовсім не схожа на більшість церков українських конфесій, які функціонують на Донбасі. Адже це, як правило, звичайні житлові будинки з хрестами... Тут же краса, і розміри цілком прийнятні. Шкода лише, що не в центрі, тому важче добиратися. Але того дня я помітив і позитивні моменти в існуванні греко-католицької громади Краматорська. Скажімо, одна дівчинка з російськомовної родини не хотіла йти додому після служби. Навіть плакала! Заспокоїлася лише тоді, коли їй дали молитовничок. Цей момент я й зафіксував на фото.

Отже, не всі місцеві поспішають до церков УПЦ МП, хтось добровільно долучається і до українського світу. Роздав прихожанам свіже число газети «Донеччина», яку напередодні взяв у редактора Ігоря Зоца. Люди дякували, широ радили, що газета не припинила свого існування, шкодували тільки, що виходить вона тепер у Києві, а не в Донецьку, як раніше.

Настрої у людей різні. Хтось почивається комфортно, а хтось і шкодує, що покинув рідну Галичину, бочасом сепаратисти дивляться скоса на «чужинців» з-за Збрucha. Мене подібні розповіді дуже засмучували, бо вони є індикатором реального стану речей на звільнених територіях Донбасу. Тут досі бракує релігійної толерантності, а бракує саме тому, що влада всерйоз не бореться з ідеологією сепаратизму.

(Продовження на 7-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛІЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Прозівіта» імені Тараса Шевченка, трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського твориства «Прозівіта» «БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ»

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди по-
діляє думки авторів публі-
кацій, відповідальність за
достовірність фактів не-
суть автори.

Рукописи не рецензують-
ся і не повертаються. Ли-
стування з читачами - на
сторінках газети.

Матеріали для друку
приймаються в електрон-
ному вигляді. Редакція
залишає за собою право
скорочувати публі-
кації і редактувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Віддруковано в ТОВ
«МЕГА-Поліграф»,
м. Київ, вул. Марко
Вовчок, 12/14,
тел. (044) 581-68-15
e-mail: office@mega-
poligraf.kiev.ua
Тираж — 5000

ВІДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журналне
видавництво»

03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 3712800300584
в УДКСУ у м. Київ
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavniictvo@gmail.com
Розповсюдження,
передплатна, реклама:
тел. +38(044) 498-23-64;
+38 (050)310-56-63

«КРИМСЬКА СВІТЛІЦЯ»: ОКУПАЦІЯ - МОСКОВСЬКА, БЛОКАДА - КІЇВСЬКА?

На початку тижня ми відправили цього листа та інші документи на електронні адреси ДП «Національне газетно-журналне видавництво» та Міністерства культури України з проханням підтвердити факт отримання, але досі жодної реакції не було. Звернулися повторно, сподіваючись, що це не сівдома кіївська інформаційна блокада окупованої «Кримської світлиці» у Сімферополі, а якесь прикре непорозуміння. У коментарі до листа попередили, що якщо не отримаємо такого підтвердження на момент завершення підготовки до виходу у світ чергового номера «Світлиці», — вважатимемо це дійсно блокадою і будемо змушені надалі листуватися з кіївськими адресатами публічно, зокрема, й через інші засоби масової інформації.

На 17 год. 30 хв. у четвер на електронну адресу «Кримської світлиці» не відгукувалися ні Міністерство (співзасновник «КС»), ні Видавництво (видавець газети). Тому просимо шановних співвідгукників допомогти гуртом розбратися: що відбувається?

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Генеральному директору
ДП «Національне газетно-
журналне видавництво»
РАГУШІНОМУ Р. Я.
Копія — співзасновникам
Всеукраїнської загально-
політичної і літературно-
художньої газети

«Кримська світлиця»:
Віце-прем'єр-міністру —
міністру культури України
КИРИЛЕНКУ В. А.
Голові правління ВУТ
«Прозівіта» ім. Т. Шевченка
МОВЧАНУ П. М.

№ 11 від 18.05.2015 р.

Шановний

Романе Ярославович!

Сьогодні відповідальний секретар редакції газети «Кримська світлиця» (мати двох дітей-школярів) у телефонній розмові з Вами пропала виплатити їй борги з зарплати за останні три місяці. У відповідь почула, що Ви з бухгалтером зарплату їй виплатити не можете, бо, мовляв, редактор «Кримської світлиці»... не виходить з Вами на зв'язок (?).

Пане Романе, я повторно надсилаю копії останніх листів, якими наполегливо намагаюся вийти на зв'язок із Вами, про ту кричущу ситуацію, в якій, зокрема через бездіяльність і неспроможність кіївського керівництва, опинилася редакція, але, попри все, продовжує функціонувати в Криму. Ще наприкінці квітня я звертався до Вас і співзасновників «Кримської світлиці» з проханням повідомити, коли і в який спосіб працівники редакції отримають заробітну плату за лютій, березень, квітень 2015 року? Ви цього листа «не помітили». Тиждень тому я відправив на електронну адресу ДП «Національне газетно-журналне видавництво» копію Вашого наказу ще від 17.03.2015 р. «Про переведення до м. Києва редакції газети «Кримська світлиця» (але з яким ми досі офіційно чому не ознайомлені) з проханням пояснити і прокоментувати його? Жодної реакції.

Може, у Видавництві змінилася копія кримської редакції?

P. S. Цього тижня відповідальний секретар редакції була в Києві, у Видавництві, намагаючись отримати хоч якісь кошти. Жодної копії їй не дали. Вона у відчай написала заяву на звільнення і тепер вимушена з родинов залишити Крим. Заяву її підписали. Незворошно. Чекають на решту?

КРИМЧАНИ НЕВДОВОЛЕНІ ЗРОСТАННЯМ ЦІН, БЕЗРОБІТТЯМ І НИЗЬКИМИ ЗАРПЛАТАМИ

Згідно з опитуванням «Періодичного інституту політичних комунікацій», жителів Сімферополя найбільше хвилює зростання цін на товари і послуги, передає УНІАН.

Згідно з даними, опублікованими «РІПК», на запитання про те, як соціальні та економічні проблеми останнім часом хвилюють найбільше, 41% респондентів відзначили зростання цін на товари і послуги, 14,8% стурбовані низьким рівнем зарплат, допомоги і пенсій, 9,4% — станом доріг. Про це повідомляє «Крим.Реалії».

При відповіді на запитання про те, як вплинуло на життя погіршення відносин між Росією та Україною, більшість — 24,6%, вказали на погіршення

шенні від корупції в Криму за останній рік не змінився, а 6,2% і зовсім вважає, що корупція стала більше. Тим не менш, 37,8% заявило, що корупція стала менше. Цікаво, що під корупцією більшість сімферопольців (40,2%) розуміє хабарництво, — підкреслив Мезюх.

Погіршення відносин між Росією, США і країнами Євросоюзу, згідно з опитуванням, ніяк не вплинуло на життя кримчан. Таку відповідь дали 81,2% респондентів. 3,2% респондентів вказали на погіршення у проведенні банківських операцій. Як зазначив глава «РІПК» Іван Мезюх, складно залишатися ситуація з рівнем корупції в Криму. «За результатами опитування, 41% сімферопольців вважає, що

рівень корупції в Криму за останній рік не змінився, а 6,2% і зовсім вважає, що корупція стала більше. Тим не менш, 37,8% заявило, що корупція стала менше. Цікаво, що під корупцією більшість сімферопольців (40,2%) розуміє хабарництво, — підкреслив Мезюх.

Дослідження проводилося методом вуличного інтерв'ю у всіх районах Сімферополя. Сукупність респондентів склала 500 осіб. Статистична похибка не перевищує 3,5%.

Раніше результати подібного опитування провела соціологічна служба «Фонду громадської думки». Опитування показало, що кримчани не очікували такого низького рівня життя після «приєднання» Криму до Росії.

СЬОГОДНІ — ДЕНЬ ПЕРЕПОХОВАННЯ ПРАХУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ЧЕРНЕЧІЙ ГОРІ

Присвята Т. Г. Шевченку

ТАРАСЕ...

Тарасе, ти бачив катів?!

Їх очі залити брехнею.

Ти чув, як назвали своєю

Країну, що ти так любив?

Тарасе, ти вірив чужим?

Що довго здавались братами,

Що своїми, вбивці, руками

З нас витягнули стільки жил!

Тарасе, ти знався в біді?

В хворобі, що нищить народи.

Ти жив серед той породи,

Що душу згубила в війні.

Тарасе, ти витримав біль!

Нестерпний й глухий до відрази.

Приніслив, прокляти фрази,

Мов кулі, летять звідусль.

Тарасе, ти вірив в людей!

В іх волю, любов та свободу.

Був вірним своєму народу,

Ревнителю твоїх ідей.

Тарасе, ти в двісті своїх,
Помічених мудрістю років,

Запекліший ворог пороків,

Й чеснот проповідник усіх.

Тарасе, ти бачиш руйну,

Ледь дихає тіло від ран.

З'їдає обману туман

Кохану твою Україну!

Тарасе, як зможеш, пробач!

Усіх, хто не знав твого слова,

Хтось держить в собі духа злого,

І нам множить страхи невдач.

Тарасе, ти будеш пишатись,

Величчю роду свого!

Що в тебе лише одного!

Може свободі навчатись!

Тарасе, ти будеш із нами!

Кобзарю, як твій Заповіт!

Почує про нас увесь світ!

Ми стали твоїми синами!

Тарасе...

Юрій ДАНИЛЬЧУК

25.03.2014

З потоку життя

НЕ ЗАЛИШАЙТЕ КРИМ ОКУПАНТАМ!

За час російської окупації Криму близько 35 тисяч кримчан змушені були залишити півострів. Про це в інтерв'ю Радіо «Свобода» заявив національний лідер кримськотатарського народу, народний депутат України Мустафа Джемілев.

«Сьогодні цифри у нас контролює організація «Крим SOS». Учора, наприклад, під час конференції в університеті імені Тараса Шевченка керівник «Крим SOS» говорив уже про 35 тисяч. Із них 20 з гаком тисяч — кримські татари», — зазначив М. Джемілев.

За його словами, Меджліс кримськотатарського народу закликає співвітчизників не залишати Крим, адже саме цього прагнуть окупанти, але не може їх уbezпечити від переслідувань.

ПРОЦЕДУРУ РЕЄСТРАЦІЇ СПРОСТИЛИ

Верховна Рада України ухвалила законопроект «

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ДЕПОРТАЦІЇ В КРИМУ: ПІД НАГЛЯДОМ ВІДРОДЖЕНОГО СТАЛІНА

71 рік тому радянська влада зважилася на підступний і нелюдяній акт — депортациєю кримських татар. Поки чоловіки цього народу билися на фронтах війни, стосовно беззахисних людей похилого віку, жінок і дітей готувалася операція НКВС, мета якої — стерти з лица землі корінній народ Криму.

Чи готова сьогодні Росія, заклопотана відродженням СРСР, широко покаятися у гріхах радянської влади або погодитися, нарешті, згорнути пропори сталінізму, і не декларативно, а на ділі прийняття біль пригнічених народів?

Події в Криму говорять про те, що російська влада, яка так безцеремонно порушила мирне життя людей в українському Криму, бачить у кримських татарах джерело нестабільності і вважає, що усі 280 тисяч представників корінного народу Криму повинні беззастережно визнати нову «владу».

Про те, що в окупантів є «хороші» і «погані» кримські татари, говорить хоча б той факт, що традиційну акцію «Запали вогник у своєму серці», яку, до речі, цього року провели у Києві, Берліні, Варшаві, Харкові, Львові та Анкарі, дозволили провести не авторам цієї ідеї — Кримськотатарському молодіжному центру (КМЦ), який з

2007 року запалює в центрі Сімферополя свічки у ніч на 18 травня, а сину «голови» Рескомнацу Аслану Смирнову, під якого минулого року і був створений комітет кримськотатарської молоді.

До речі, теплій і завжді по-домашньому спокійний захід цього року пройшов сутенно і за великого скучення охоронців «глави» Криму Аксюнова, який «вшанував» акцію своєю увагою. На площі не пускали «неакредитованих» журналістів, чого ніколи не було раніше.

Перший голова КМЦ Ескендер Баріев обурився у Фейсбуці, що Смирнов-молодий, не придумавши своєї ідеї, вкрав чужу і намагається піаритися на ній. Що особливо обурює — новоспечений кримськотатарський лідер не лише підтримав встановлення пам'ятника Сталіну в Ялті, а й брав участь у його відкритті, заявив Баріев.

Що стосується Сталіна, то про розуміння його ролі у трагічній історії кримських татар свідчить той факт, що на недавно встановленій на його честь у Сімферополі меморіальній дошці у день траєдії була покладена яскраво-червона троянда, оповита коючим дротом. Таким чином представники Українського культурного центру в Криму показали своє ставлення до

особи тирана і Дня пам'яті жертв депортациї.

Крім того, українські активісти виступили з відеозверненням до кримських татар, в якому зачитали рядки з кримськотатарського національного гімну на тлі знакових для народу пам'ятних місць.

Мабуть, наймасовішою у Криму з усіх подій, приурочених до 71-ї річниці депортациї, можна назвати підйом на вершину Чатир-Дагу (*на фото*). Молодь і представники старшого покоління брали цього року нову, складнішу висоту — Еклізі-Бурун, і брали участь в акції близько 4-х тисяч осіб — майже удвічі більше, ніж минулого року.

Що стосується проведення мітингів та маршів у містах і селищах Криму, то у більшості випадків їх спочатку заборонили, десь — дозволили, але в останню мить відкликали дозвіл.

У Меджлісі кримськотатарського народу розповіли, що традиційний траурний мітинг — з транспарантами і гаслами — пройшов у селі Войінка Краснопerekopського району та у м. Судак.

У селищі Октябрське Красногвардійського району про-

УКРАЇНА НІКОЛИ НЕ ПОГОДИТЬСЯ З ОКУПАЦІЄЮ КРИМУ!

Україна ніколи не погодиться з окупациєю Автономної Республіки Крим, боротиметься за права кримських татар та розроблятиме програму розвитку національної автономії кримськотатарського народу, заявив Президент України Петро Порошенко на вечіорі-реквіємі з нагоди Дня боротьби за права кримськотатарського народу та 71-ї річниці депортациї, який Глава держави відвідав разом з дружиною Мариною.

«Україна ніколи не погодиться з окупациєю Криму і ніколи не віддасть на поталу один з корінніх народів нашої спільноти Батьківщини. Будемо боротися за права кримськотатарського народу, його національні і політичні свободи. Крим — це не військова база, не «гордість русських моряков», а невід'ємна частина України. Це — унікальний регіон, перлина світової цивілізації, колиска кримських татар. Це — законна, визнана в світі їхня Батьківщина», — наголосив Петро Порошенко.

За словами президента, схиляючи свої голови перед пам'ятю жертв депортациї, ми повинні обдумати і переосмислити події минулого з урахуванням нашого новітнього досвіду. «Нам треба чесно оцінити наші помилки. Так, Українська держава чимало зробила для повернення й облаштування кримськотатарського народу на рідній землі. Зроблено багато, але не все», — сказав Глава держави і відзначив важливість подумати про майбутнє, коли окупований півострів повернеться в лоно України. «Слід виробити «дорожню карту» розвитку національної автономії кримськотатарського народу, яка насправді була потрібна ще на початку 90-х. Можливо, це б зробило неможливим події минулого

року», — зазначив Петро Порошенко. Петро Порошенко згадав визначних особистостей, які боролися та борються за права кримськотатарського народу. Серед них — Айше Сейтмуратова, український генерал Петро Григоренко, Муса Мамут, який на знак протесту проти неможливості повернутися до Криму спалив себе у 1978 році, а також лідер кримських татар Мустафа Джемілев. «Я пишаюся мужністю синів і доньок кримськотатарського народу, які у всі часи, часом у нелюдських умовах, зберігали національну ідентичність та вірність батьківським традиціям. Я висловлюю глибоку повагу тим кримським татарам, які їх сьогодні не скорилися агресору та борються за наш спільний дім, за наш спільне європейське майбутнє», — наголосив президент.

Президент нагадав, що минулого тижня підписав закони про декомунізацію. Він зазначив, що основним мотивом для цього стало те, що комуністичний режим прагнув поставити на коліна, зламати, тримати у страху і покорі всі народи, які входили до складу Радянського Союзу.

Петро Порошенко з болем констатував, що у лютому 2014 року внаслідок окупації півострова кримські татари знову опинилися перед серйозною загрозою знищення свого національного осередку, нових репресій і позбавлення корінного народу фундаментальних політичних свобод і громадянських прав. «Минулого року Україні і всьому світові нагадали, що з'явилася сила, яка бажає реанімувати радянську імперію зла, реалітувати Сталіна, переписати історію», — зазначив президент.

Глава держави наголосив, що, попри

Крим - наш дім!

KC

«КУДИ Я З КРИМУ ПОЇДУ?»

йшли нечисленні траурні збори за участі «голови» селищної ради.

В Ялті «голова» адміністрації міста на згадку про трагічну дату відкрив меморіальну дошку на автостанції — звідси кримських татар відвезли на машинах до залізничної станції, де людей вантажили у вагони. Проте захід намагалися провести настільки скромно, тихо і непомітно, що промовцям навіть не дозволили використовувати мікрофони. Люди обурювалися, що їхні голоси на траурному заході заглушають шум і метушня буденного міського життя.

У Севастополі і Джанкої цього дня кримським татарам дозволили тільки помолитися у мечеті, а в Сімферополі поліція затримала близько 60 учасників автопробігу, присвяченого пам'яті жертв депортациї, що стартував до Бахчисара.

За останніми даними «Кримської польової місії», учасники автопробігу надали свідчення в районному відділенні поліції, у них взяли відбитки пальців. Біля поліційської будівлі на вулиці Павленка у Сімферополі чергували знервовані родичі затриманих. Після шестигодинного допиту всіх учасників автопробігу відпустили.

Відпустили і двох затриманих у Криму російських журналістів, які представляють видання «За права людини». Вони працювали біля пам'ятного знаку жертвам депортациї на залізничному вокзалі у Сімферополі.

Так пройшов день 18 травня у Криму через 71 рік після того, як кримських татар відправили на загибель.

Як повідомляється, «влада» заборонила в Криму проведення всекримського траурного мітингу, присвяченого 71-ї річниці депортациї кримськотатарського народу. До російської окупації Криму 18 травня у Сімферополі щорічно проводилися спільні траурні заходи Меджлісу кримськотатарського народу і представників української громадськості.

**Катерина ЛИСИЧИНА
(«Укрінформ»)**

м. Сімферополь

всі випробування, кримські татари довели — непереможним є народ, який бореться за правду і справедливість, право жити на власній землі, розмовляти своєю мовою. «Переконаний — разом ми обов'язково переможемо. Наші прапори майорять і майорітимуть разом: синьо-жовтий український і блакитний, з золотою тамгою, — кримськотатарський», — зазив Петро Порошенко.

Голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров під час виступу зазначив, що сьогодні татари в Криму знову переживають найстрашніші часи — вони відчувають репресії, спрямовані на духовне і фізичне знищенні народу, відбуваються переслідування за сфериковими справами тисяч активістів і пересічних кримчан, кримським татарам забороняється вшановувати пам'ять загиблих предків. «Це не просто заборона на масові зібрання — це спроба переписати генетичний код кожного кримського татарина, стерти з нього пам'ять про минуле», — наголосив він. «Наша позиція полягає в тому, що без повернення Криму не може відбутися Українська держава як рівноправний член вільної сім'ї європейських народів. Знаємо, що для повернення Криму маємо відстояти Україну», — зазив він.

Спалений готель біля Алушти, власником якого був підприємець — кримський татарин

року, звідси в армію йшов. Я давно тут живу. Не було жодних у мене конфліктів. Не знаю навіть, що робити далі. У нас тут у сім'ї живуть 11 осіб. Ми з батьками, два брати з дружинами, з дітьми. Загалом 11 людей цей павільйон годував. Усі там працювали, і дружина, і я. Зараз поки на батьківські пенсії живемо, на дитячі. Дають нам 5 з половиною тисяч на трох дітей, копійки, — розповідає Османов.

Ескендер Баріев, член Меджлісу кримськотатарського народу, наприкінці квітня бив тривогу, повідомляючи у Facebook про підпалі комерційних об'єктів кримськотатарських підприємств:

— У селі Рибаче сталися протягом трох днів підпалі семи об'єктів кримськотатарських підприємців. Підпаліли торговий павільйон, готель і два кафе. Крім того, підпаліли дві машини. Наши джерела сказали, що до цього має відношення Самвел, один із лідерів «Самооборони», загорів, які брали участь у процесі анексії Криму. Крим того, наскільки нам відомо, в інших місцях Криму створюються нестерпні умови, людям доводиться закривати кафе, заливати бізнес. Багато кримськотатарських підприємців зараз перебувають у дуже важкому становищі.

— Ви звернулися в поліцію? Вдалося щось з'ясувати?

— Я звернувся. МНС приїжджало. Експертізу проводили. І в поліцію звернулися. Поки тиша.

— У вас є підозра, хто це зміг зробити?

— Наши місцеві із села. Не перша точка вже. До цього дії машини згоріли, готель, потім кафе Ельдара, потім Азізи кафе «Південна ніч», «Затишок» палили — встигли загасити, «Інсайд» — встигли загасити. Мій торговий павільйон згорів. Спалюю усі татарські точки.

— А яка мета, по-вашому, — вигнати зі справи, налякати?

— У кого документи є хоч якісь, тих спалюють. У кого документів немає — сказали, будуть ламати наступного року.

— У вашому селі велика кримськотатарська громада?

— У нас 14 сімей живуть.

— Як у вас плани? Ви залишитеся? Знову відбудете? Відіїдете? Шо плануете робити?

— Не знаю. Будувати, напевно, не дадуть. Договор оренди у мене є на 25 років, а цього проекту на будівництво немає. Їхати? Куди я з Криму поїду? Це — моя Батьківщина. Я звідси нікуди не пойду.

— Жити ж треба на щось.

— Так, у мене троє дітей — три дівчинки. Сім'ю годувати треба. Що доведеться десь перепозичати.

— Як ви бачите свое майбутнє у вашому селі, в Криму взагалі, майбутнє кримських татар?

— Дуже важко.

— А були якісь проблеми, конфлікти з місцевими жителями у вашому селі до анексії?

— Ні, не було жодних конфліктів. Я тут уже з 1989

ua.krymr.com

НІКОЛИ НЕ ДОПУСТИМО НОВОГО ЧЕРВОНОГО ЧИ КОРИЧНЕВОГО ГЕНОЦИДУ СУПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.
«Тут позбавляли життя цілій народ, який за кілька років до того не встигли знищити Голодомором. Тут воно і поховане, наше «роєстріяне відродження України», — конституував він, нагадавши, що у Биківні поховано понад сто тисяч людей.

Глава держави також зазначив, що заповідник є місцем вшанування не лише загиблих у Биківні, а й усіх тих, хто поліг від рук репресивних органів по всій Україні і похований у безіменних мо-

гилах. Президент підкresлив, що сучасні українці мають не лише пам'ятати, а і зробити все, аби такі трагічні події більше не повторилися в історії нашої держави.

«Ми прийшли сьогодні на землю Биківні, щоб вклонитися праху невинно убієнних наших предків. Молячись за їхні душі, ми клянемося живим: ніколи не допустити нового червоного чи коричневого геноциду супротив нашого народу», — наголосив Петро Порошенко.

Він також висловив переконання, що пам'ять про

трагедію і подвиг українців того часу має стати основою розбудови нової Української держави. «Ми відчуваемо відповідальність за живих, за тих, хто сьогодні буде нову європейську демократичну Україну. І Україна має стати заможною і квітуючу в ім'я світлої пам'яті тих, чиими життями написана наша історія», — сказав Глава держави.

Разом з Президентом України у церемонії вшанування взяли участь Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк, заступник Голови Верховної Ради України Оксана Сирод, голова Кіївської міської державної адміністрації Віталій Кличко та голова Кіївської обласної державної адміністрації Володимир Шандра.

Також на пам'ятних заходах були присутні представники уряду, Адміністрації Президента, керівники місій багатьох іноземних країн, духовенство, представники громадських організацій, рідні та близькі жертв політичних репресій.

Пам'ять про жертви політичних репресій присутні вшанували хвилиною мовчання. Після встановлення вінків до братської могили Глава держави поклав квіти до Пам'ятника жертвам тоталітаризму та разом з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Польща в Україні Генріком Літвіним — до Пам'ятного знаку польських поховань.

У ДОНЕЦЬКІЙ ШКОЛІ УЧНІ «РОЗСТРІЛЯЛИ УКРАЇНЦІВ»

У донецькій школі № 46 до Дня Перемоги пройшла театралізована вистава, в якій школярі з георгіївськими стрічками, одягнені в камуфляжні костюми, імітували розстріл українців. Про це у своєму блозі написав користувач Pauluskrp, повідомляє gazeta.ua.

З його слів, фото було надіслано учителем з іншої школи. Він розповів, що українців також грали школярі в камуфляжних костюмах, у яких були жовті нарукавники, які зазвичай використовують українські військовослужбовці. На ще одному фото показані, ймовірно, учні школи № 46, які стоять разом з ветераном. «Притягли ветерана, який, судячи з усого, сам в шоці», — пише користувач у своєму блозі. На останньому фото зображені учні, які стоять на козирку, що розташований над входом до школи. Вони разом тримають прапор «ДНР».

МУЗЕЙ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ БУДЕ ПЕРЕЙМЕНОВАНО

Національний музей історії Великої Вітчизненої війни буде переіменовано в зв'язку з набуттям чинності законів «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» та «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті». Про це повідомив віце-прем'єр-міністр — міністр культури В'ячеслав Кириленко.

«Політика декомунізації — потужна вимога суспільства, а відтепер і закону. Маємо шанувати правдиву історію, з нашими трагедіями, нашими героями, без радянських міфів, пам'ятників вождям і мілітарного пафосу», — наголосив віце-прем'єр.

«Перед ухваленням остаточного рішення відбудеться громадське обговорення нової

назви музею. Назва, яка може бути прийнятною, — Музей історії України у Другій світовій війні. Втім, до назви можуть бути внесені корективи. Експозиція цього музею має представити і поточний українсько-російський військовий конфлікт, в якому Україна боронить свою незалежність», — вважає віце-прем'єр.

Відповідно до закону «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років», формами увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років є, зокрема, недопущення фальсифікації історії Другої світової війни 1939-1945 років та сприяння об'єктивному та всебічному дослідження, а також упорядкування, збереження та спорудження пам'ятників, створення музеїв, меморіальних комплексів, присвячених Другій світовій війні 1939-1945 років.

За законом «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» держава забезпечує всебічне вивчення історії про боротьбу за незалежність України у ХХ столітті та поширяє об'єктивну інформацію в Україні та світі про боротьбу за незалежність України у ХХ столітті та її борців. Цим положенням закону передбачено, що держава сприяє увічненню пам'яті про борців за незалежність України шляхом, зокрема, пошуку, обліку, упорядкування та збереження місць їхніх поховань як на території України, так і за її межами, утворення нових меморіальних комплексів та поховань, спорудження та відновлення пам'ятників, виготовлення друкованої, кіно- та відеопродукції, діяльності щодо сценічного та іншого художнього втілення образів борців за незалежність України у ХХ столітті.

«ЛЕНІНІХ» — ПІД ЧОРНОБИЛЬ?

У зв'язку з набуттям чинності Закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», пам'ятники діячам партійних та репресивних органів СРСР мають бути демонтовані. Про це повідомив віце-прем'єр-міністр — міністр культури В'ячеслав Кириленко.

У Миколаєві знесли пам'ятник Леніну, який стояв на головній площі міста з 1956 року

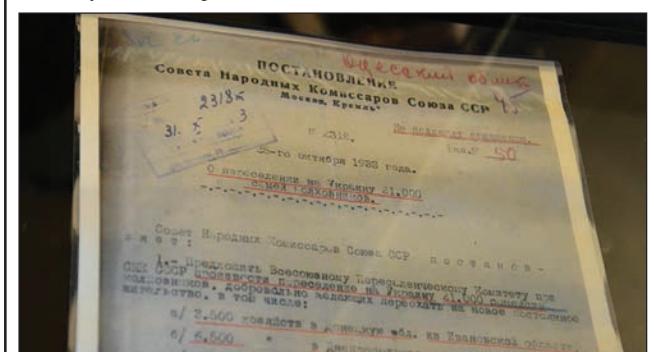
Закон зобов'язує місцеві

органі влади демонтувати пам'ятники особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932-1933 років в Україні, політичних репресій, особам, які обіймали керівні посади у комуністичній партії, вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших радянських республік (за винятком осіб, діяльністю яких була значною мірою пов'язана з розвитком української науки та культури), працівникам радянських органів державної безпеки, подіям, пов'язаним з діяльністю комуністичної партії, установленням радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, боротьбі проти учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті.

В'ячеслав Кириленко нагадав, що Міністерство культури ініціювало створення музею тоталітаризму. Над концепцією музею наразі працює робоча група з фахівців та представників громадських об'єднань. «Ініціатива створити Му-

ОДНА З ПРИЧИН СЕПАРАТИЗМУ...

У київському Меморіалі пам'яті жертв Голодоморів відкрили виставку про штучні переселення росіян та білорусів на схід України після Голодомору 1932-1933 років. Експозицію складають засекреченні партійні документи, в яких детально змальовано цей процес. Співробітники музею переконані: інформація про насильницьку асимілятивну політику Радянського Союзу може частково пояснити сепаратизм на сході сучасної України.

Таємна постанова РНК УСРР про переселення в Україну 21 тисячі сімей колгоспників та план їхнього розселення

Петро ПОРОШЕНКО:

МИ НЕ ВОЮЄМО З СЕПАРАТИСТАМИ, ЦЕ – ВІЙНА З РОСІЄЮ

На сході України відбувається не конфлікт із проросійськими сепаратистами, а реальна війна з Росією. Про це заявив Президент України Петро Порошенко в інтерв'ю Бі-бі-сі.

«Давайте говорити прямо – ми не воюємо з підтримуваними Росією сепаратистами. Це – справжня війна з Росією. Сьогодні захопили двох російських військових, кілька тижнів і місяць тому захопили двадцять та шістдесят, відповідно, солдатів російських спеціальних підрозділів. Це – черговий сильний доказ», – сказав П. Порошенко.

Президент також зауважив, що дії ЗМІ пишуть російські солдати у лапках. «Приїде до Києва та перевірте самі, що немає причини писати це в лапках. Це – реальні офіцери російських сил спеціального призначення, які приїхали сюди воювати. Ці два російські солдати вбили одного з моїх солдатів», – підкреслив П. Порошенко.

* * *

За час військового конфлікту на Донбасі загинуло 1800 українських військовослужбовців і 7000 осіб серед мирного населення, повідомив в інтерв'ю Президент України Петро Порошенко. Він зазначив, що ситуація в зоні АТО останнім часом різко погіршилася.

«Коли ми були на Майдані, ми не очікували, що країна буде втягнута в таку велику війну. Ви повинні розуміти, яку ціну Україна платить: від \$5 до \$10 млн. щодня. Для такої країни, як ми, це – величезна ціна. Майже 9 тис. життів – це ще більша ціна», – заявив президент.

* * *

Влітку на Україну може чекати новий наступ з боку проросійських сил, заявив Петро Порошенко. «Думаю, ми маємо бути готові до цього. Але ми не дамо ім ані найменшого шансу для провокацій. Це буде повністю на їхній відповідальності», – сказав він.

Президент також розповів, що не довіряє своєму російському колезі Володимиру Путіну. На запитання, як можна проводити переговори з тим, кому він не довіряє, пан Порошенко відповів: «У мене немає іншого вибору. Я не думаю, що звільнення моєї території станеться військовими засобами».

Він повторив свою попередню заяву, що не зирається військовим способом відвідувати неконтрольовані території.

Президент додав, що задоволений запевненнями, які отримав від Держсекретаря США Джона Керрі після його зустрічі з президентом Путіним у Сочі.

* * *

Росія готова й надалі використовувати власні збройні сили для подальшого розширення свого впливу на пострадянські країни, тому Захід не повинен міритися з проявами її агресії. Про це заявив в інтерв'ю Associated Press у вітворок Президент Грузії Георгій Маргвелашвілі, передає «Укрінформ».

«Можна сказати, що половина Євразійського регіону живе під постійною загрозою. Якщо в окремій державі, суверенній державі, нестабільне становище, то сусід (Росія) швидко розв'яже проблему за допомогою автомата Калашникова», – зазначив грузинський президент.

Він додав, що доказом тому є війна РФ проти Грузії в 2008 році, захоплення Криму в 2014 році та нинішній конфлікт на сході України.

У цьому контексті Маргвелашвілі підкреслив: якщо Захід не стане сильніше тиснути на Росію зараз, подібна картина, як на сході України, може повторитися на території інших держав уздовж кордону РФ.

«Те, що ми сподіваємося побачити (від Заходу), це більш потужний принциповий меседж, що це є неприйнятним, і це залишиться неприйнятним навіть після припинення вогню у Східній Україні», – цитує АР слова Маргвелашвілі.

* * *

Президент Литви Даля Грибаускайте вважає, що сучасна Росія поводить себе гірше за сталінську. Про це вона заявила в інтерв'ю латвійському телебаченню, повідомляє «Європейська правда» з посиланням на Delfi.

«Насправді, Росія поводить себе гірше, ніж у часі Сталіна, і веде першу неконвенційну війну, використовуючи кібератаки, інформаційні та пропагандистські атаки», – сказала литовський президент.

Крім того, за її словами, мета російського президента дестабілізувати ситуацію в Україні, однак далі він навряд чи піде. «Європа не настільки слабке місце, щоб він міг на нього тиснути», – зауважила Грибаускайте.

Вона також виступила за посилення санкцій проти Росії, оскільки Міські угоди не виконуються і «війна триває» її далі.

* * *

– Генеральний Секретар НАТО Столтенберг нещодавно публічно висловив занепокоєння можливістю розміщення російської ядерної зброї у Криму. Наскільки реально, на ваш погляд, є така загроза?

– Ці занепокоєння, на жаль, мають підстави. Російська Федерація продовжує розгортати на території окупованого Криму додаткові наступальні системи озброєння. Також ведеться активна робота щодо розміщення на півострові ядерної зброї та засобів доставки ядерних зарядів.

Так, Росія здійснює конкретні кроки із забезпечення на території окупованого Криму повноцінного функціонування відповідних баз 12-го Головного управління Міністерства оборони РФ. На це управління покладені завдання з підготовки до експлуатації та забезпечення боєприпасами з ядерними бойовими частинами сил Чорноморського флоту РФ (бойових надводних кораблів, підводних човнів, літаків, берегових ракетних комплексів).

За інформацією, яка є в нас, керівництво РФ поставило завдання розгорнути в Криму:

– полк бомбардувальників Ту-22М3, обладнаних для несення ракет з ядерними бойовими частинами;

– три дивізіони оперативно-тактичних ракетних комплексів (ОТРК) «Іскандер-К» та «Іскандер-М», у тому числі укомплектованих ракетами з ядерними боєголовками.

Крім того, на окупованій території Криму РФ планує завершити створення потужної бази підводного флоту. Підводні човни плануються озброїти системою ракет, що мають також ядерні боєголовки з можливістю ураження наземних цілей на відстані 1,5–2 тис. км.

– Я бачу, РНБО добре поінформована про військові плани Росії, у тому числі про військову інфраструктуру РФ у Криму. За вашою інформацією, де саме в Криму планує розмістити Росія ядерну зброю й яку саме?

– Підкresлю, на півострові уже доставлено 10 одиниць оперативно-тактичних ракетних комплексів «Іскандер-М», які розміщаються в районі селища Шолкіне (мис Казантіп) та Краснопerekопська. Окрім цього, Міністерство оборони РФ готується розмістити аналогічні комплекси в районі міста Джанкой та селища Чорноморське.

Водночас активно відновлюється завод з удосконалення торпед і ракет морського базування у селищі Орджонікідзе (філія суднобудівного заводу «Залив» неподалік від Феодосії) з метою створення бази з обслуговуванням ядерного озброєння флоту. Інтенсивно зміцнюється периметр об'єкта та його оснащення сучасними видами охоронної сигналізації.

Фахівцями 12-го Головного управління МО РФ вивчається можливість тимчасового збереження ядерних бойових частин для оперативно-тактичного озброєння на флотських арсеналах Севастопольської військово-морської бази та на складах ракетно-артилерійського озброєння військового аеродрому «Гвардійське».

З метою інфраструктурного забезпечення авіаційної компоненти ядерних сил у Криму російське командування приділяє особливу увагу ремонту й модернізації злітно-посадочних смуг на авіабазах «Гвардійське», «Бельбек» і «Джанкой» для можливості прийому та базування бомбардувальників Ту-22М3, оснащених керованими ядерними бомбами нової модифікації та ракетами «повітря-земля» Х-15 (у перспективі Х-102). Так, російські військові вже відновили аеродром у селищі Кіровське з метою проведення випробування нових зразків авіаційних озброєнь, зокрема на базі ракет класу «повітря-земля» Х-15 та Х-102. У січні 2015 року до Криму прибули багатофункціональні винищувачі Су-30.

Нам відомо також про те, що з метою підтримки постійної бойової готовності систем доставки ядерних зарядів планується відновити два базові комплекси з обслуговуванням ядерної зброї – у Балаклаві та Феодосії.

Ще у квітні-травні 2014 року, одразу після анексії Криму, російське командування проінспектувало об'єкт «Феодосія-13» з метою проведення випробування відновлювальних робіт. Такі роботи вже проводяться.

Об'єкт «Феодосія-13» або «об'єкт 712» (за часів СРСР використовувався як Центральне бомбосховище) розташований на відстані 18 км від Судака у напрямку Коктебеля, він є тунелем у скельній породі завдовжки понад 2 км із запасним виходом. Використовувався для зберігання ядерних боезапасів для артилерії та бойових кораблів Чорноморського флоту МО СРСР.

Також російськими військовими проводиться підготовча робота у військово-морському музею комплексі «Бала-клава» на предмет його переобладнання

За що ж нам «брат» такий?!

у центр комплектації та обслуговування ядерних боєголовок на підводних човнах. Останнім часом військові водолази проводять активне дослідження дна біля морського входу в цей комплекс, прилеглої бухти й дна, морських підходів до неї.

За радянських часів даний комплекс використовувався як секретний завод з ремонту й обслуговування підводних човнів, а також арсенал для зберігання морських боєприпасів. Об'єкт був побудований у 1961 році відповідно до комплексного плану захисту від можливих ядерних атак основних промислових і оборонних об'єктів колишнього СРСР.

У червні 2014 року біля Феодосії були розгорнуті ешелоновані засоби протиповітряної оборони, які включають мобільні системи протиповітряної та противоракетної оборони «С-400» (даліній ешелон). На сьогодні завершено формування дивізії протиповітряної оборони з базуван-

ням у Севастополі.

Окрім того, російські військові приступили до розгортання додаткових позицій системи ПРО. Не виключаю, що для захисту від ядерної небезпеки ми змушені будемо проводити консультації щодо розміщення компонентів системи ПРО на території України. Не допустити війни з використанням ядерної зброї – це спільна відповідальність усіх людей доброї волі перед планетою.

– Але, можливо, ті, хто дотримується політики умиротворення агресора, по-

Олександр ТУРЧИНОВ:

ЯДЕРНА ЗАГРОЗА З БОКУ РОСІЇ – РЕАЛЬНІСТЬ

винні задуматись над тим, який вплив імовірне розміщення російської ядерної зброї в Криму матиме на європейську та євроатлантичну безпеку? Чи можливо в принципі цю ситуацію ще більше погіршити порівняно з поточним станом?

– Те, що анексія Криму істотно посилила військові спроможності Росії та суттєво змінила баланс військових сил у Чорноморському та Середземноморському регіонах, розуміють усі наші партнери.

Але поки що ніхто не йде далі заяв та «висловлювань глибокої стурбованості».

Розумієте, у всіх нас є історичний досвід, що політика умиротворення агресора ап'єріорі не може закінчитись нічим хорошим. Вона приходить лише до зростання воєнної загрози і до руйнування системи колективної безпеки. В тому числі і до збільшення ризиків початку повномасштабної війни із застосуванням ядерної зброї, яка може бути останньою війною в історії людства і, взагалі, в історії цивілізації. Готовність російського політичного керівництва до такої війни здай раз підтверджується заявами щодо планів зі збільшенням їхнього ядерного арсеналу. Чого лише варте вихвалювання Путіна щодо готовності використати ядерну зброю у разі виконання нашими союзниками Будапештського меморандуму, згадайте їхній пропагандистський фільм про захоплення Криму.

Це нас надзвичайно непокоїть, адже, по суті, ядерна зброя у Криму буде скерована, насамперед, проти європейських країн. Окрім того, реальна небезпека існує і для Туреччини, яка, між іншим, країна-член НАТО.

Зупинити агресора можна, лише скординувавши зусилля, реалізуючи комплекс асиметричних заходів, зокрема, як у реалізації потужних міждержавних програм військово-технічного співробітництва, так і посилюючи санкції, в тому числі і за порушення міжнародних договорів про нерозповсюдження ядерної зброї. А дії РФ, коли вони захопили українську власність: літаків, кораблі, майно, – це не тільки військова агресія, це – банальне піратство та мародерство.

СТАНІЦЯ ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДОДОМУ.

У Станицю Луганську ми потрапили усього за день до оголошеного районним начальством свята. Власне, про те, що Станиця вирішила гучно заявити про свою принадлежність до України, якщо хто у Северодонецьку і знає, то широко про те не вішає (можливо, з міркувань безпеки?) — і наш візит чисто випадково збігся з переднім дійством. Вони й на краще — менше офіціозу.

БОГОРОДИЦЯ НАД СТАНІЦЕЮ

Усупереч постійним багатомісячним повідомленням про обстріли, ні Щастя, ні Луганська ТЕС, ні сам районерент не виглядають особливо зруйнованими — хоча за бажанням знайти руїни будівель і сліди пожеж, зрозуміло, нескладно. Взяти хоча б районний Будинок культури, що стоїть поряд з районділінгом. На відносно недавно відреставрованому фасаді зіньуть два вибитих вибухом міні вікна; стіни навколо вікон посічені уламками. Під вікном стоїть жовто-чорно-блакитне піаніно, і молода жінка, не звертаючи ні на кого уваги, грає мелодію «Memory» з мюзиклу Ендрю Ллойда Веббера «Кішки».

Ліва сторона фасаду заставлена будівельним риштуванням. На самому верху конструкції довговолосий майстер домальовував небесні риси Богородиці. Два підмайстри внизу «теревенят» щось українською. На запитання, що ставляється українською ж, відповідають якось однозначно:

— Приїхали зі Львова. Волонтери. Ми — помічники, а малює майстер Левко... Відносини з місцевими кошаками нікак не склалися, бо ми ще ні з ким не встигли поспілкуватись.

Тим часом біля піаніно змінився виконавець. Точніше, виконавиця. Навколо інструмента скучилася зграйка жінок чиновного виду (напевно, вийшли на перерву з будівлі адміністрації). Одна зі слухачок, чи то жартома, чи то від розгубленості, повідомила:

— Йдемо, дивимося — стоїть піаніно. Чом бій не зіграти?..

Станиця Луганська цікава тим, що колись, до епохи історичного матеріалізму, тут були землі області війська донського, і район густо заселений нащадками донців. Час-

тина військових земель дісталася ще сусідньому району Краснодону, але тільки Станиця зуміла відвоювати собі статус райцентру, і тому вважається, що це — козача територія. Під самим боком у Луганську — потрібо тільки міст чerez Донець перейти.

Корінних українців тут, якщо і менше, то ненабагато, проте усі внутрішня політика тут традиційно будувалася на зв'язках з Доном. Гости й обласне начальство при «наїздах» виконували саме донські обряди (якось навіть посол Євросоюзу в Україні Жозе-Мануель Тейшера вимушений був у місцевому музеї козацтва відважно хильнути чарку горілки, встановлену на козацьку шашку) — і населення стійко увірвало у своє, скажімо так, неукраїнське призначення. Тепер доводиться потроху змінювати орієнтири.

ЗМІНА ВІХ

З главою району Юрієм Золкіним ми познайомилися тижні три тому, коли у Северодонецьку соціологи з Фонду Ілька Кучеріва докладали про результати свого соцопитування. Він ще розповідав, як правильно приборкувати сепаратистів. Коли ті, ніби у покарання, виришили відключити Станицю світло, він перекрив їм воду.

— Відтоді, якщо у них десь виб'є рубильник, вони тут же телефонують: «Hi-hi, це — аварія, скоро вмикамо».

У себе в кабінеті Юрій Олексійович був такий само діловитий:

— Я тоді говорив: ніхто так не втомився від війни, як жителі Станиці. Вони сумують за миром, і тому сьогодні ви присутні на завтрашньому етапі підготовки завтрашнього святкування першого українського фестивалю «Станиця Луганська — це Україна». На в'їзді до селища ми встановили розтяжку з цим гаслом.

— Це з боку моста через Донець?

— Так. Виготовили багато друккарської продукції — календарики, на клейкі. Наші колеги допомогли нам зробити ось цей випуск газети. Ми і нашим людям її розсилаємо, і по усій Україні. Щоб показати, як у Станиці ставляться і до раніше «братської» Росії, і до нинішньої держави-агресора. Для нас ключове, головне слово сьогодні — слово «мир». Тому завтра діти наші братимуть участь у конкурсі малюнків на асфальті, де мир — основна тематика.

— Скільки ж дітей у вас залишилося?

— Ну, у найближчій школі — близько сімдесяти, по-моєму, сімдесят одна дитина. У школі № 1 — центральній — близько 120 дітей. У Кондрашівській — трохи менше. Діти помалу, повільно, але повертаються. Відкриваємо два дитячі садки.

Львівський художник Левко Скоп на фасаді постраждалого районного Будинку культури — пише ікону «Покрова Богородиці». Це — знакова ікона, яка, як ми сподіваємося, обереже Станицю від подальших руйнувань. Завтра дітки допоможуть Левку домальовувати квіточки. Кожен охочий зможе взяти участь.

— Свято і на людей з Луганська розраховане?

— Люди з Луганська, безумовно, завтра будуть. Якби ви були тут до обіду, то побачили б масштаби ринку, який розгортається у нас зранку. В основному це — луганчани. Зрозуміло, що і завтра вони будуть з візками, з тачками. Вони-то за продуктами прийдуть. Але ми і на ринку поширюватимемо і газети, і календарики, і листівки.

Екземпляр листівки лежав у голові району на робочому столі: «Усім втромленим від війни бійцям «ДНР» і «ЛНР». Досить бути слухняним безвольним інструментом, який використовують як гарматне м'ясо місцеві і заїжджі князьки для власного збагачення». Завершується звернення по-діловому: «Використайте шанс, скласти зброю, отримайте амністію і повертайтесь до мирного життя». І — номери телефонів довіри з позначкою: «Цілодобово».

БАЗАР — ЗБРОЯ ПРОПАГАНДИ

— Наш ринок — одна з ланок нашої пропагандистської роботи. Він існує з доброю волі керівника області і з доброю волі керівника сектора «А» АТО. На певному етапі сталася певна лібералізація пропускної системи. Але вона стосується тільки території ринку. По-перше, для людей з того боку це — питання виживання; по-друге, вони реально бачать, що тут все-таки краще.

Ви ж пам'ятаєте, як довго усіх лякали рік тому: «Правий сектор», «бандери», «наци», «хунта». Тільки у «хунти» масло — удвічі дешевше, і пенсії регулярно платять. Прагматичний підхід. Тому що сьогодні переконувати когось однією логікою марно. Тим більше, ми досі не можемо дивитися українські канали. Тільки російські і пару луганських. Правда, Міністерство інформації обіцяє, що з початку червня запрацює українське телебачення.

— Провокацій з того боку не побоюється?

— Вони знають про

В УКРАЇНУ

наш захід. Це ж неформальне спілкування. Я сподіваюся, щодні провокацій не буде. Ми ж не закликаємо бомбити міста або щось там. Ми закликаємо до заспокоєння — що може бути благородніше?

— Розпорядження Москаля про перетин лінії розмежування вас стосується?

— Він заборонив перетинати цю лінію тільки на транспортних засобах. Це пов'язано, скажімо так, з тим, як ведеться бізнес у зоні АТО. Ну, ось вам для прикладу: Старобільський завод відпускає оптовику вершкове масло по 40 грн. за кілограм. Цей кілограм, дійшовши до Луганська, продається вже по 120 грн. Виходить, підприємці, купивши товар і не заплативши ні копійки податку в Україні, в зоні окупації отримує 200% прибутку. Ну, ось вам для прикладу: Старобільський завод відпускає оптовику вершкове масло по 40 грн. за кілограм. Цей кілограм, дійшовши до Луганська, продається вже по 120 грн. Виходить, підприємці, купивши товар і не заплативши ні копійки податку в Україні, в зоні окупації отримує 200% прибутку.

— Ви якусь позитивну динаміку спостерігаєте у настроях людей у районі? Тут же серед козаків завжди були сильні проросійські настрої...

— Звичайно, спостерігаємо. У нас багато жителів району виїхали в Росію, але ще більше тих, хто осів в Україні. Тому як несподівано виявилось, що в Україні жити комфортніше.

Як потім повідомив Геннадій Москаль, фестиваль у селищі пройшов на вищому рівні. Провокації з боку бойовиків не було — напевно, просто побоювалися накрити гостей з окупованого Луганська, яких цього дня особливо багато прийшло в Станицю. Просто так. Відпочити душею, згадати минуле.

ДВА БЕРЕГИ

Між Щастям і Станицею — блокпост, який військові називають «Сталінградом». Ще під час першого перим'я бойовики накрили його залпом чи то «Смерчів», чи то «Торнадо». Від того удару залишилося кілька десятків згорілих дерев на улісі і розбитий український танк. «Сталінград», як і усю лінію розмежування узводж Сіверського Дніця, сьогодні охороняють прикордонники відділу «Станиця Луганська» Луганського прикордонного загону. Начальник відділу попросив зберегти його ім'я інкогніто

ДВА БЕРЕГИ

Між Щастям і Станицею — блокпост, який військові називають «Сталінградом». Ще під час першого перим'я бойовики накрили його залпом чи то «Смерчів», чи то «Торнадо». Від того удару залишилося кілька десятків згорілих дерев на улісі і розбитий український танк. «Сталінград», як і усю лінію розмежування узводж Сіверського Дніця, сьогодні охороняють прикордонники відділу «Станиця Луганська» Луганського прикордонного загону. Начальник відділу попросив зберегти його ім'я інкогніто

— Багато ваших людей гине від закладених мін, розтяжок?

— Ні. Затримували на вересні, коли тут вулицями ходили усі, кому не лінь. Тоді і зі зброєю затримували. Тепер — хіба що вантажі, які незаконно хочуть ввезти сюди, і потім через міст, у пішому порядку: м'ясо, молочну продукцію.

Лінія зіткнення перебуває під контролем. Диверсій не було.

— По Дніпро дозволено плавати на човнах, катерах?

— Ні. Риболовля і полювання в районі Сіверського Дніця теж не дозволені. Ми і самі на річку не входимо зараз. Усю річку бачать як наші війська, так і їхні незаконні формування.

— Багато ваших людей гине від закладених мін, розтяжок?

— Ні. Ось дні три тому наряд пішов перевіряти спрацьовування сигнальної міни і потрапив на розтяжку. Один зазнав поранення, але, слава Богу, живий. Такі випадки бували; я й сам потрапляв на радіокерований фугас. Врятував броньовик. Пробило тільки колесо і підряпало трохи кузов. В екіпажі усі залишилися живими. У Камишному наїхали на протитанкову міну, але теж усі живі.

— Ваша ділянка до російського кордону доходить? Якісі спроби з того боку?

— З того боку мало хто заходить, але рух техніки там ми спостерігаємо.

— У Луганську почали видавати паспорти так званої «ЛНР». Вам не довоодилося зустрічати їхніх володарів?

— Процес цей там пішов, але особисто мені бачити паспорт «ЛНР» не доводилося.

— А якби людина з'явилася на пропускному пункті з таким «документом», — ваші дії?

— Ну, напевно, його затримаємо, а далі розбиратимемося.

Михаїло БУБЛИК

(«Укрінформ»)

м. Северодонецьк

НА ВІЗВОЛЕНІХ ЗЕМЛЯЖ ДОНБАСУ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

У 30-ті РОКИ ТУТ ЩЕ БУЛА ПОВНОКРОВНА УКРАЇНА

Того ж дня, опісля розмови з греко-католиками Краматорська, я взяв посильну участь в освяченії військового госпіталю в Дружківці. Хоча головною фігурою був, звичайно, о. Василь Іванюк. Я вкотре переконався, як багато тримається на ньому. Він — «свій» серед військових, але часом його вважають чужими місцеві ватники. Навіть ті, кому він широко допомагав продуктами, гуманітарною допомогою. Неподобство... несправедливість... нелогічність... Такі невеселі думки постійно крутилися в моїй голові, але з ким поділися? А між тим, раніше такої явної україніфобії тут не було. Мало того, ще в 30-ті роки Донбас був цілком українським краєм, приблизно таким, як нинішня Кіровоградщина. Подекуди ще збереглися докази того, що мова наша домінувала. Скажімо, в 1935 році у Краматорську була збудована школа ім. В. І. Леніна. Вона була підписана українською — на фронтоні школи той давній напис зберігся дотепер. Питання, якою мовою писати, тоді не виникало. Але коли тут з'явилася «критична маса» мігрантів (насамперед росіян), мовна ситуація поступово почала змінюватися на користь російської. А ще ж і більшовицька партія «допомагала», тому про мирне змагання (конкуренцію) мов навіть не йшлося. При потребі, на тій чи іншій ділянці ідеологічної роботи українські викорінювали дуже швидко. Інколи спеціально залишали якісь ознаки українськості. Адже у величезній країні, де ще вільно звучала естонська, литовська, грузинська та інші «живучі» мови, остаточно ховати українську було б ідеологічною помилкою — захвилювалося б і ці консолідовани, «живучі» народи... Тому були елементи показухи. Це увійшло в плот і кров донбаської інтелігенції. Так чи інакше, такий підхід формував толерантніше середовище. Пам'ятаете відомого актора і режисера Леоніда Бікова? Він був російськомовним, але як ніяк не українфобом. Відверті шовіністи на Донбасі не домували, тримали свої погляди при собі. Може, це було й вірно з точки зору правлячої партії — КПРС. Сліди такого підходу збереглися й донині. Це в так званих ДНР-ЛНР йде системна «зачистка» від українства. На нашій же території зберігається деяка рівновага. Прийнятні в написах. Але ж і написи впливають на мовну свідомість. Донбас — далеко

не Галичина, але й не Крим і, тим паче, не Росія. Ось мій погляд вихоплює рекламу: «Агентство нерухомості «КОБЗАР». Назва трішки насторожує нелогічністю (яка вже там нерухомість у кобзаря? Одна бандура та ще торба з хлібиною), і все ж приемно, що наша мова не забута. На міському базарі побачив дивний двомовний напис: «Ласкаво просимо в торгові ряды». Таке поєднання не є рідкістю. Ось ще: «Кондитерский магазин. Торти, тістечка». І через квартал зустрічаю щось подібне: «Шалено свято. Організація і проведення свадеб, виездных церемоний, корпоративов и детских праздников». Або: «Бар ДОБРОБУТ. Прекрасная кухня. Недорого. Банкеты, свадьбы, живая музыка». По ідеї, така урізана двомовність галичина мала б дратувати, але я пригадую, що в Криму й такого не було. Та й у так званій «Новоросії» тенденції невеселі. Так що можна порадіти за Краматорськ — української мови тут ще трохи лишилося. В інших містах Донбасу українського менше.

ЗА ЛЕНІНИМ ВАТНИКИ ПЛАЧУТЬ, А ПРО ОРДЖОНІКІДЕ ВЖЕ ЗАБУЛИ

Пам'ятників у Краматорську чимало. Скажімо, є пам'ятник кіноактору Леоніду Бикову. Є й пам'ятник Тарасові Шевченку, але, як на мене, даже невдалий. Встиг зробити фото пам'ятника Леніну за кілька днів до його знесення. Кажуть, «ватники» тепер побиваються за вождем світового пролетаріату. Проте зовсім забули про пам'ятник Серго Орджонікідзе. Цей діяч, між іншим, заслугував на те, щоб пам'ятник йому зберегли. Адже це саме він займається розвитком промисловості в місті і за короткий час встиг зробити дуже багато. Про це мені говорили інтелігентні краматорчани, але, схоже, пересічний «ватник» у такі тонкощі не вінкає. Для них символом добрих старих часів є лише Ульянов-Ленін. Якщо на секунду перенестися у сусідній Слов'янськ, то й там подібні тенденції. Пам'ятник товаришу Артему стойт напівзруйнований, але на це ніхто не звертає уваги. Деякі пам'ятники воїнам Великої Вітчизняної війни поновлюють. У Краматорську помітів декілька таких — на даний момент стоять у риштуванні.

ПАРКІВ У КРАМАТОРСЬКУ БАГАТО, АЛЕ ВОНИ НЕВПОРЯДКОВАНІ

Якщо говорити про освітній рівень населення і рівень лояльності до України, то тут є певний взаємозв'язок. Чим освіченіша людина, тим прихильніше вона ставиться до

української ідеї. Цим і пояснюється та обставина, що під час поїздки найбільший інтерес для мене становив саме Краматорськ — місто металургів і машинобудівників. Не можна не помітити: у Краматорську дуже багато зелених насаджень. Це й алей вздовж вулиць, і досить великих за розміром парки. Коли у місті багато зелені — це радує. Тут я подумки подякував більшовикам — таки дещо позитивне вони робили: садили багато лісомуку у степовій зоні (захист від суховіїв), дбали про відтворення лісів. Тепер ситуація в лісовому господарстві гірша, ніж була «за совітів». Повикурувавши все, що можна, після війни, вони потім зайнялися відтворенням лісівих багатств. Певний час у лісах був порядок. Тепер же під Києвом якщо й не вибурють повністю, то суттєво проріджають чудові соснові ліси, звільняючи площу під нові котеджі. Сотні гектарів уже втрачено! Думаю, така картина і навколо інших областів України. Я спеціально загострюю увагу на таких моментах. Вони допоможуть зрозуміти — чому багато людей на Донбасі ностальгують за радянським минулім. По-перше, тоді й справді було багато хорошого, а по-друге, пропаганда. Краматорські парки відрізняються від львівських тим, що в них багато дерев, але дуже мало доріжок, лавочок, альтанок, майданчиків для дітей тощо. Але це ніколи не пізно змінити, головне, щоб війна закінчилася, і були гроші на відбудову. А там... співробітництво фахівців у галузі зеленого будівництва допоможе вирішити усі ці проблеми і ще більше зблизити наші регіони.

Помітив, що в місті багато меблевих магазинів, прийнятні в центрі. З чим це пов'язано? Може, з тим, що тут постійно щось будувалося, а тепер у нових квартирах потрібні гарні меблі? Імовіль, й так. З кав'ярнями у Краматорську складніше — це не Львів і не Чернівці. Та хлібний магазин якось довелося шукати значно довше, ніж шукав би у Львові.

КУЛЬТУРНА ПАЛІТРА, НАЦІОНАЛЬНИЙ КОЛОРИТ

Якщо говорити про культурне середовище, то воно досить зросійщене. Хоча наявність стовідсоткові «ватники» не зможуть заперечити прописну істину: розбудовували Краматорськ не лише росіяни. Скажімо, біля вокзалу я побачив великий білборд з написом: «Наша гордість — Конрад Гампер — засновник машинобудування і металургії у Краматорську». Гампер — швейцарець, його часом називають одним із хреще-

ТРАГЕДІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР

Доктор філологічних наук
Севіле Ізідинова

Севіле Ізідинова — унікальна людина. Вона народилася під час депортациї кримських татар, у вагоні. Пелюшками для неї були шматки одягу її співвітчизників, які їхали поруч. З 170 осіб, набитих у вагон, до Узбекистану доїхали 50. І — диво! — маленька Севіле вижила! Вона (як і її чоловік) стала видатним ученим. І для батько — символом життя народу, який зазнав таких випробувань.

* * *

— Що ви знаєте від батьків про депортацию з Криму?

— Були сім'ї, які вже знали, що буде (напевно, ті, хто працювали у райвиконкомах). Вони приймінні зібрали документи. А все, що встигли взяти мої батьки, це диплом батька, який закінчив технічне училище. З будинку батьки виходили, немов ворожі солдати, з піднятими руками.

— До речі, а що закінчував ваш батько? Взагалі, розкажіть, будь ласка, докладніше про сім'ю.

— Справжнє наше прізвище Омерови. Наш дід був останнім муфтієм у Бахчисараї. У нього було вісім братів. Їхній батько так їх поділив, що всі жили і працювали в різних повітах. Батьковим двоюрідним братам Якубу і Февзі Мусановим дали родинні цінності, щоб вони могли їх продати та поїхати на вчитися. Один поїхав у Казанський університет, інший — у Петербурзький. Коли вони повернулися до Криму, то стали першим і другим секретарем Кримського раднаркому. Одного розстріляли 1939 року, другого — у 1940-му. Після цього мої батьки змінили прізвище і стали Алієвими. Тато вступив до технічного училища у Севастополі. Вчився на підводні роботи. Одному його колезі відірвало пальці, після цього батько зрозумів, що не зможе цим займатися і пішов на будівництво. Його називали «прораб Рефат». І, до речі, пізніше кримські татари часто прагнули здобути професію, з якою завжди можна вижити: хоч будівельник, хоч стоматолог.

— Кажуть, при депортациї людей у вагоні набивали дуже щільно.

— Нас у вагоні їхало 170 людей. Наприкінці залишилося 50. Першими померли люди похилого віку і діти. З голоду і обезводнення. А ось ми, всі троє, вижили. У тому числі я — дитина, яка народилася через три дні депортациї. Весь місяць, що ми їхали, я плакала. Пізніше, коли я запитувала у мами: «Що я робила в дорозі?», вона відповідала: «Ти чесалася». Коли мама народила мене, мулла, який був у

«ПОКАЖІТЬ НАМ ДІВЧИНКУ, ЯКА ВИЖИЛА»

вагоні, сказав: «Треба допомогти цій жінці». І тоді у повному розумінні слова кожен відривав від себе, що міг. Давали мамі шматки тканини, щоб нею було в що мене загорнути.

— Куди вас привезли?

— Кінцевий пункт був в Узбекистані. Беговатський район (з 1963 року — Бекобадський — ред.), станція Встретенка. Нас висадили посеред степу і так залишили. До нас приїздили з сіл, з колгоспів, забирали тих, хто вижив. При цьому розглядали, як тварин, хто сильніший, щоб міг допомогти у господарстві. Звичайно, сім'я, в якій немовля і його маті, нікому була не потрібна. Ми цілий день сиділи під сонcem. І лише надвечір приїхали на якісь тарахтайці чоловік і жінка, які нас забрали. Вони там вже давно жили, оскільки він був денікінським офіцером. А до революції жили у Петербурзі. Ця сім'я віддала нам під житло свій курник.

— Як у ньому живлося?

— Вдень батьки працювали. Мама кожні дві години бігала до мене у той курник. За цей час туди заповзали змії, які ховалися від сонця. Страшно уявити. Я і навколо мене змії. Але мама потім говорила: «Тебе вони не чіпали». Батько виловлював з Сир-Дар'ї колоди, щоб потім продати їх комусь, заробити копійку на хліб. Потім батьку пощастило — його взяли працювати на склади. І наші співвітчизники, зустрівши його, просили: «Рефате, дай шматочек хліба». Батько вкрав зі складу мішок солі і висипав його в одному місці біля річки. Щоб його можна було на щось обміняти, якось харчуватися.

— Довго там жили?

— Близько року. Одного дня люди, які поселили нас, сказали: «Вам не можна більше залишатися. Буде погано. Вийждайте». Ми сіли на попутну військову машину і виїхали до Самарканда. Там нам, як засланцям, треба було регулярно навідуватися. Знаєте, мені зараз 71 рік. І щоранку, коли встаю, спливають спогади з дитинства. Ось, наприклад... Не пам'ятаю, скільки мені було. На вулиці лежала товста, кругла тітка. Я побігла до тата, мами. Вони прийшли, подивилися. Ця жінка померла, вона опухла з головою. І таке було всюди. Це страшно.

— А ось інший спогад. Мені п'ять чи шість років. Я стою в черзі. Важко. Тримаюся, скопившись ось так за ногу якось тітки. Це — черга за продуктovoю допомогою. Її роздають з якихось машин, «Студебекерів» чи що, американці у форменному одязі. Ось зараз говорять, що вони нам не допомагали. Навіщо так брехати? Америка нам тоді дуже допомагала. І ось тягну я цей мішечок по землі додому...

У Самарканді було багато польських євреїв, напевно, після 1939 року. А я в дитинстві була світла. І вони раді були почастувати мене цукерочкою. А потім їм сказали, що вони можуть повернутися на Батьківщину. Вони так раділи. Поїхали поїздом. Але одна місцева єврейка розповіла мамі: «Їх усіх розбомбили».

— Стривайте, але ж війна вже закінчилася. Як могли розбомбити? Чи це у переносному розумінні?

— Не знаю. Я тільки передаю, що сказала мама і жінка. У шість років мама віддала мене вчитися музії. У Самарканді тоді, напевно, були найкращі вчителі. Мені вчила Катерина Аркадіївна Смирнова, до революції вона була фрейліною при імператорському дворі, потім працювала у Маріїнському театрі. Під час революції при ній розстріляли диригента Маріїнки. А французькі мови мені навчала людина, яка працювала у Самарканді бібліотекарем. Вона колись обіймала якусь посаду за Миколи II. Катерина Аркадіївна наполягала, щоб він навчав мене не лише французькій, а ще й іспанській. І неодмінно — італійській. Уявляєте, було таке важке життя, але мама відривала від сім'ї якісь гроші, щоб дати мені освіту трохи кращу. І я так добре пам'ятаю, як біжу на уроки і несу в кулаці ці зім'яті рублі...

Ше в нашій сім'ї зір у всіх в основному хороший. Але я в Самарканді захворіла на малярію, і мама напихала мене хініном. А від нього зір почав дуже пускатися. Але мама пізніше говорила: «Не носи окуляри! А то заміж не вийдеш...». Періодично до нас приїздили люди, які їхали в тому вагоні, в тому поїзді. І просили батьків: «Покажіть нам дівчинку, яка вижила». Я страшно ображалася: «Ще чого?!». Ну що я, лялька якась чи песик, чому я повинна комусь показуватися. Але мама завжди переконувала: «Йди, покажися. Люди здалека їхали». Ми, весь народ, тоді зуміли вижити завдяки двом речам: мові та релігії. Хоча перед війною почали втрачати і те, і інше. Коли я вже жила у Москві та працювала в Інституті російської мови, архіви якого розташувалися там, де зараз Храм Христа Спасителя, то у підвальні бачила списані довоєнні газети мовами репресованих народів. І я під оглядом виносила окремі номери. Ми потім з чоловіком їх читали. І ось читаєш якесь речення начебто нашою мовою, а в ньому менш як половина слів уже не наших, а російських. У ті ж часи в Криму почали підривати мечеті. Поголовно доносили один на одного. І в тому 1944-му багато хто говорив: «Це нас Бог покарав». А про Сталіна так говорили: «Ні-ні, він не поганий, він просто не знає, що творить. У нього серце скам'яніле». Такі розмови я чула не раз і не від однієї людини. Вражаюче. Замість того, щоб просто проклинати того, хто приніс стільки горя, про нього міркували в таких категоріях.

— А як до вас ставилися місцеві жителі?

— В Узбекистані місцеві перший рік до нас погано ставилися. Видно, про нас багато поганого нагові-

Сім'я Алієвих (Омерових) у Самарканді. Хатіча і Рефат. Дочки Севіле і Еміне. 1955 р. (Усі фото — з особистого архіву Севіле Ізідинової)

рили. Але потім побачили, що ми однієї з ними віри. І мови схожі. І ставлення змінилося. Ми в узбеків і таджиків теж багато чого навчилися. Адже в них, незважаючи на радянську владу, в п'ятницю майже всі вдягали свої чапани — і на молебень. Ми подивилися на це, і теж почали ходити в мечеть. Це разом з мовою допомогло зберегти ідентичність.

— Розкажіть про вашого чоловіка, знаменитого вченого-фізіхіміка Сабрі Ізідинова. Він теж з депортованих у 1944 році?

— Ні, у нього інша історія. Його сім'я з селища Черкес-Кермен під Севастополем. Знаменитий татарський просвітник Ісмаїл Гаспринський відправив його батька вчитися в Стамбульський університет. Той закінчив навчання й посмів повернутися до СРСР. А тут, звичайно, зраділи: «О, так ти повернувтесь. Точно — турецький шпигун!». І їх засудили вислати на схід, тільки спочатку до Таджикистану, ще в 1933 році. І найдивніше, що мій чоловік теж народився в дорозі! І це дуже допомогло при одруженні.

— Як?

— Тут розповім детальніше. Як Сабрі знав рідну мову, так він любив й інші мови. Тому він пішов вступати до Ташкентського університету на відділення східних мов. Але в нього, як у кримського татара, навіть документів не прийняли. Він розсердився і штурнув папери на сусідній стіл, навіть не подивившись, що там. І так пішов на фізичну хімію. Пізніше він в університеті підробляв тим, що складав іспити за інших. І одного дня його майбутній вчитель професор Муртазаєв (теж кримський татарин) зловив його і буквально за вуха витягнув з аудиторії. Сказав: «Більше так не роби!». Потім Сабрі вийшов до Москви в Карповський інститут (Науково-дослідний фізи-

ко-хімічний інститут імені Карпова, — ред.). Багато працював. Але вирішив, що пора йому одружуватися. І обов'язково зі співвітчизницею. Він приїхав у Самарканд і зупинився у своїх знайомих, що жили поряд з ними. Вони сказали: «Почекайте! У нас по сусіству дівчина на виданні!». Так ми познайомилися. Але мої батьки — татари Бахчисарай. Вони хотіли, аби чоловік був тільки зі своїх, бахчисарайських. Але той факт, що Сабрі, як і я, народився в дорозі, в поїзді, батьки вважали знаком долі. І погодилися.

— Але, маючи дружину-лінгвіста, ваш чоловік, напевно, був у курсі вашої роботи?

— У своїй спеціальності Сабрі був чудовим учнем, доктором наук. Але при цьому він все життя дуже любив мови. Знав близько 20! Арабську, персидську, санскрит, шумерську, міг читати клинопис. Знайшов у Греноблі одну жінку, яка знала шумерську. І листувався з нею. Уявляєте, в його «закритий» НДІ раптом приходить лист клинописом. «Сабрі Османовичу, що це?» — «Не хвілюйтесь, я зараз все перекладу!». І там, справді, був невинний текст. «Вітаю, справи йдуть добре...» і так далі.

— І віїхали вчитися до Москви?

— Ні-ні. Я вчилася в Самаркандинському університеті. Водила іноземні екскурсії в наші знамениті музеї. А вийшовши заміж, у 22 роки переїхала до Москви.

Одного дня пішла в Ленінську бібліотеку, взяла підручник караїмської мови. Всі місця були зайняті. І мене пустили в «докторський зал». Я якось невміло обернулася і в мене впала книга на підлогу. Людина, яка сиділа поруч, допомогла її підняти. «О, — каже, — а я — автор цього підручника».

(Закінчення на 9-й стор.)

Кримськотатарський просвітитель Ісмаїл Гаспринський (четвертий зліва у другому ряду) з випускниками кримськотатарської гімназії. 1900-ті роки

Бабуся Хатіча, батьки Севіле і Сабрі з сином Аль. Москва. Початок 70-х років

Сабрі Ізідінова зі своїм учителем професором Муртазаєвим.
Ташкентський університет. 1956 рік

Це був Мусаєв Кенесбай Мусайович. Розговорилися з ним. Він: «Давайте, вступайте до нас». Я вступила. Там моїм керівником став учитель Мусаєва Севорян Ерванд Володимирович. Розповідав, як він підготував дисертацію з кримськотатарської мови. Але після 1944-го йому заборонили захищатися з цієї теми. «Об мене всі ноги витирали», — коли він розповідав про це, то ледве не плакав... Але я теж підготувала роботу на схожу тему — про діалекти кримськотатарської мови. Правда, це було вже в 1979 році. Перший захист не визнали. Мені довелося захищатися повторно. Я тоді сказала: «Можливо, вам моя дисертація чимось не подобається? Мені вона теж не подобається» — «Як? Чим?» — «А тим, що мене змусили викинути цілій розділ, в якому я показую територіально особливості діалектів, звідки які слова». Після цього голосування було відкритим. І всі були «за».

— Тобто утиск ваших прав за національною ознакою відчувався?

— Звичайно. На кафедрі іноземних мов при Президії Академії наук СРСР люди не просто боялися займатися моєю «злочинною мовою», але навіть боялися на зборах сідати поряд зі мною. І ще в студентстві я поїхала до Криму. Нам не можна було там жити. Але хоча б побачити. Сфотографувала нашу знамениту скельо Вай-Вай-Анам у Бахчисараї і показувала її батькам у Самарканді. Потім, пам'ятаю, ще їздила до Криму. Іду в автобусі і раптом чую, що водій виганяє з салону якусь жінку, яка плаче. Кричить: «Прийшла тут татарка. Ану, виходи звідси!». Підійшла біляжче, кажу: «Я — журналіст. Скажіть, будь ласка, в чому справа?..». Пізніше ця жінка кинулася дякувати мені, думала, я — росіянка. Сказала їй, хто я. Нам було про що поговорити. А одного разу в 1992 році ми з чоловіком вирішили пройти з рюкзаками від Сімферополя до узбережжя уздовж тролейбусної дороги. Дорогою зайдли подалі від. Зупинилися на ніч у покинутому татарському селищі. Вночі чули якийсь дивний скрипучий звук. А вранці пішли подивитися, що це. Виявилось, у сусідньому будинку висіла дитяча люлька. Це вона, гойдаючись, скрипіла...

— Розкажіть, як ви познайомилися з президентом Туреччини Ердоганом?

— Тоді він був ще простим університетським викладачем. А я поїхала

Олег КУДРІН
м. Москва

Заслужена артистка України співачка Зарема Меметова і Севіле Ізідінова. 90-ті роки

«БАТЬКО НАМАГАВСЯ ЗІГРІТИ БРАТИКА, А ТОЙ БУВ МЕРТВИЙ...»

Сінавер Кадиров, координатор Комітету із захисту прав кримськотатарського народу, народився в Узбекистані, куди депортували його родину з Криму. На Батьківщину він повернувся у 1989 році, коли з'явилася така можливість. Але після окупації півострова Росією Сінавер Кадиров знову змушений був покинути Крим і відійтися до Києва. Про життя кримських татар у депортациі у часи СРСР, особливості повернення на Батьківщину і ситуацію після анексії Криму Сінавер Кадиров розповів в інтерв'ю Радіо «Свобода».

— Пане Кадиров, ви народилися в Узбекистані, оскільки вашу родину депортували з Криму. Яким життя було там?

— Я народився у кінці грудня 1954 року ще в умовах комендантського режиму. Це, коли мої батьки, будучи ще дітьми були виселені, там вони подоросліши, створили родину, але шімісця ходили і відмічалися у коменданта про те, що вони перебувають під наглядом і не можуть покидати цю територію. У таких умовах я народився і виріс. А уже у 1989 році я з родиною зміг повернутися на батьківщину предків.

— Наскільки складним було життя кримських татар у депортациі?

— Як жилося у депортациі у перші роки, коли вислали туди моїх батьків, а також в умовах комендантського нагляду у режимний час, мені довелося взнати лише з розповідей батьків. А у 60-ти роках, коли я був у свідомому віці, то вже не було такої заборони, що не можна було покинути територію адміністративної одиниці, де живеш через загрозу бути засудженим на 25 років.

Але з розповідей батьків я знат, що вони народилися далеко від того місця, де народився я. Я знат, що у війну вони опинилися в окупaciї. Вони нам розповідали, як ця окупaciя відбувалася, згадували, як іх вивозили в нелюдських умовах, що померло багато людей. Не потрібно було далеко ходити за прикладами, у моїх батьків у перші роки депортациі загинула майже половина родини. У моєї мами померла мама — моя бабуся, яку я так і не бачив. Це сталося у перші роки депортациі. Також померли мамин брат і сестричка, яким було по році.

По батьковій лінії була депортована моя бабуся з дітьми, де старшим був мій батько. Так-от, вже в Узбекистані, у перші місяці депортациі, помирає моя бабуся, тобто її вивезли, і вони її більше не бачили. Дітям лише сказали, що вона померла. Залишилися одні діти. Їх розмістили у землянках. Коли вони лішилися самі, у них ще померло

двоє. Залишилося троє дітей.

Мій батько згадував такий епізод про свого братика, він не знат, що той помер, вирішив, що йому ходідно, він мерзне, і він всім своїм тілом намагався його зігріти. Він всю ніч пролежав з ним в обіймах, намагаючись його зігріти, а з'ясувалося, що він мертвий.

— Коли у 1989 році ви поверталися у Крим, чи легко це було зробити?

— Цей процес також супроводжувався забороною. Інша річ, що ці заборони були дещо пом'якшені політичною ситуацією, адже це були вже 1988-1989 роки. Це були роки перебудови і СРСР був змущений пом'якшити свій тиск. Саме у цей період основна маса населення і повернулася.

Сам процес повернення був ускладнений матеріальною складовою. Будинки в Узбекистані не продавалися, оскільки влада робила все можливе, щоб кримські татари не могли їх продати. Таким чином вони намагалися утримувати кримських татар у місці депортациі. Дехто їхав до Криму, не дочекавшись можливості продати свої будинки. А там, відповідно, ціни на житло почали зростати. Це також підігрівалося штучно. Тим часом у Криму ухваливалися нові закони, які обмежували розселення у зоні колишнього проживання депортованих. Наприклад, закритою була гірська частина Криму, міста були закриті, Севастопольська зона була закрита, південний берег Криму.

Процес повернення був ускладнений у матеріальному плані, а також у психологічному. У Криму була створена така атмосфера, що, мовляв, повертаються кримські татари, а це — головоріз, тож вони будуть різати ваших дітей. Тобто місцеве населення було настільки залякане, що було навіть неприємно зустрічатися з ними поглядами, оскільки їх дуже сильно нами налякали. Цей страх розповсюджувався і на дітей, і на дорослих. У такій гнітючій атмосфері відбувався процес повернення. І це, попри те, що

влада всіляко намагалася провокувати ситуацію, щоб знайти можливість використати випадок для запобігання поверненню.

— Тепер ви знову опинилися фактично у депортациі, змушені були покинути Крим і поїхати до Києва. Що спільногом і відмінного між депортациєю кримських татар, яка відбулася понад 70 років тому, і тим, що відбувається тепер?

— Напевно, відмінність лише у назві. Я теж ніби перебував під конвоєм міліції, але не було такого, щоб під дулом автомата. Мене не штовхали, не били прикладом. Різниця лише у цьому. А все решта, сама атмосфера у Криму дуже сильно нагадувала ситуацію перших років нашого повернення — кінець 80-х — початок 90-х. Це була дуже гнітюча атмосфера.

— Зараз багато міжнародних правозахисних організацій критикують Росію за ставлення до кримських татар. Що ви думаете про цю ситуацію і політику Росії щодо вашого народу?

— Це — свого роду самоствердження. Коли не можуть заявити про себе інакше, то вдається до такої форми. Дуже важко це усвідомлювати у час, коли міжнародним елементом впливу є економіка, а тут ще користуються методами XIX століття, коли силу визначає не інтерес, а груба фізична сила та зброя.

— Яким зараз є життя кримських татар на окупованому Росією півострові?

— Знаєте, якщо до цього я лише з розповідей чув, що таке окупація, то вже з приходом Росії я її відчуваю на собі. Це надзвичайно важко. Різниця лише у тому, що зараз у центрі міста тебе демонстративно не застrelять. Але можуть на очах у людей тебе скрутити, закинути у машину, і ти можеш зникнути завжди. У цих умовах реально дуже важко. Єдине, що наразі утримує кримських татар і змушує терпіти таке ставлення і тиск, — те, що це — наша Батьківщина, а за межами Криму у нас землі немає.

Тетяна ЯРМОЩУК

Мустафа Джемілев: «ДЕПОРТАЦІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР БУЛА ГЕНОЦИДОМ!»

Депортация кримських татар була справжнім геноцидом, оскільки понад 46% переселенців загинули в місцях висилки від голоду та хвороб. На цьому наголосив лідер кримськотатарського народу Мустафа Джемілев у ході дискусії щодо ситуації в Криму, проведений напередодні 71-ї річниці депортациї, повідомляє кореспондент «Укрінформу».

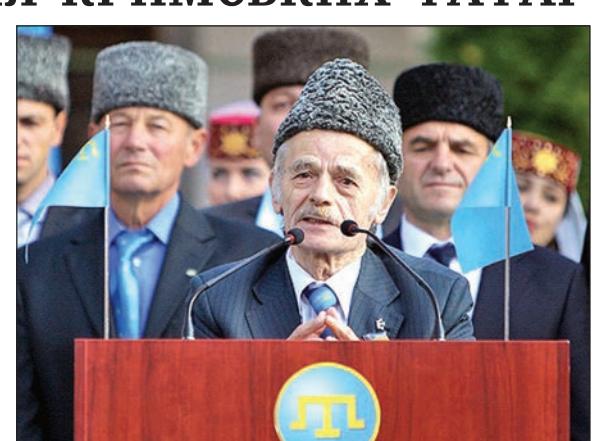
«Це перевернуло долю кримськотатарського народу. Це був справжній геноцид. Проведені нами дослідження показали, що особливо у перші роки після депортациї від жахливих умов у місцях висилки померло приблизно 46,4% наших співвітчизників», — сказав М. Джемілев.

Ті, хто залишився, нагадав він, уже після смерті Сталіна почали боротися за можливість повернутися на свою історичну Батьківщину. Боротьба ця тривала кілька десятиліть. «Кримськотатарський національний рух з перших же днів свого існування проголосив принцип ненасилля. Використовувалися тільки демократичні методи, та все одно через в'язниці та тaborи пройшли сотні моїх співвітчизників», — сказав лідер кримських татар.

Спочатку їх засуджували за антирадянську пропаганду, утворення антирадянських організацій, а з 1966 року, коли були внесені зміни до Кримінального кодексу СРСР, — за створення та розповсюдження документів, які паплюжать Радянський Союз.

«Ми ще не встигли повністю повернутися на свою Батьківщину. За нашими оцінками, поза межами Криму перебувають понад 100-150 тисяч співвітчизників за різних обставин. Але ті, хто повернувся, з великими труднощами додають атмосферу шовінізму, яка встановилася на нашій землі», — сказав Мустафа Джемілев.

Кримськотатарський народ поступово почав відновлювати свої права у демократичній державі Україна: «Та з кінця лютого минулого року — нова

окупація, новий режим, який багато у чому нагадує той режим, проти якого кримські татари боролися кілька десятиліть».

На думку Джемілева, нині ситуація в Криму, як при Сталіні, — прослуховування, стеження. «Новий режим нагадує 50-ті роки радянської влади. У чому він навіть гірше, адже тоді за інакомислення ув'язнювали, відправляли у тюреми, але ж то була процедура. А зараз людина просто може зникнути», — зазначив він.

Як повідомляється, цього року, як і минулого, самопроголошена кримська «влада» знову відмовила Меджлісу в проведенні траурного мітингу, приуроченого до річниці депортациі. Адміністрація Сімферополя стверджує, що на ту ж дату і час нібито раніше було подано повідомлення, узгоджене в установлений порядку, про заплановані заходи іншою кримськотатарською організацією. Альтернативного місця для проведення заходів влада не змогла запропонувати, бо в Криму, згідно з постановою «Ради міністрів Криму», немає вільних місць для проведення публічних заходів на території Сімферополя...»

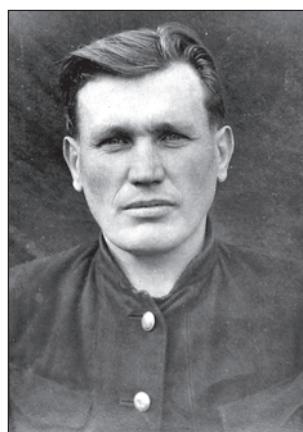

МОЯ ВІЙНА

Відчуття повтору, нібито це вже з вами колись було, у французів має навіть особливу назву, притаманну тепер і для нашого побуту, — дежавю. І не завжди можна усвідомити першопричини такого явища, бо воно не обов'язково збігатиметься з очевидною реальністю, і пояснюю це собі я або ж генетичною пам'яттю, або враженнями, що дісталися душі від якогось із попередніх її втілень. А психологи говорять про особливий гіпнотичний стан, який може навіяти на нас навіть телевізійна картина, мобілізуючи надможливості людського мозку...

Востаннє ці роздуми прийшли до мене зовсім недавно, коли зафіксувала увагу на телевізійній сценіці невідомого кінофільму. Вона була із військових буднів: дівчина-офіцер танцювала під граммофон із своїм бойовим товаришем, у них зароджувалося кохання, а інші солдати займалися щодennimi по-бутовими справами. Власне, нічого осobilого. Але раптом я відчула себе отією дівчиною, відчула всю гаму її почуттів (мої почуттів, які вже колись переживала!). Залоскотав у носі навіть запах тютюнового диму, побачила крупним планом обличчя інших присутніх.

Я й зараз, згадуючи той епізод, поринаю в гіркі чарі того вечора, і мені здається, що ось-ось пригадаю все інше, що було до нього і після. Бо воно живе, існує в глибинах моєї пам'яті. Чому? Можливо, й насправді я була тією дівчиною-фронтовичкою, яка потім згинула, щоб знову народитись у моїх батьків уже через десять років з іншою долею? Інакше чому всі мої найперші дитячі спомини і роздуми були пов'язані з війною? Найперші — це у віці 3-5 років. У тому ж віці прийшов до мене і несамовитий страх смерті, хоча як можна боятися того, з чим

Післявоєнне батькове foto — кінця сорокових років

ніколи і ні в якому вигляді не стикався?

Перша смерть увійшла в мое життя, коли мені було близче до шести. Та і то я просто довідалася, що померла старенька горбата бабуся Горпина, яка жила біля колодязя, де був у нашему селі своєрідний клуб, — там збиралися жінки, щоб обмінятися новинами. Але ж я вже тривалий час буквально не-притомніла від страху перед гадюкою, що ось-ось заповз в хату, вовком, якого ми з батьками зустрічали за селом, та отруйною травою під називою жовтець, що була вище мого зросту, відчуваючи від них смертельну загрозу.

А чого варті мої дитячі роздуми і мрії? Вони зовсім не про іграшки, солодощі і принцесині наряди. Я постійно бачила себе в госпіталі, пораненою, бо, смішно сказати, воювалі і здійснила якісь подвиг. Це обговорювали палатний лікар і военком, приступні під час обходу, вони дивувалися, як подібне можливо у моєму віці. Мені теж здавалося, що це якось вже занадто, і моїм мріям-спогадам непогано б трохи підрости разом зі мною, але знову і знову перед очима пропливали ті самі картини.

Щодо госпіталю, то все зрозуміло, бо жодного дня в дитинстві не пам'ятаю себе здоровово. Першу зиму свого життя зустрічала і проводжала в нетопленій хаті, де по кутках, навіть на печі, як згадує мати, лежав сніг. Не було чим топити, не було чого їсти — це називалося конфіскацією майна, бо десяти років ув'язнення в тaborах суворого режиму, до яких засудили мого батька, судям здалося замало, ось і покарали вони і мене, і мою чотирірічного брата, і матір, хвору на відкриту форму двостороннього туберкульозу. Всі ми мусили розплачуватися своїм здоров'ям, а можливо, і життям за батькову розтрата — бочку солоних огірків, бо інших його «злочинів» встановити так і не вдалося, а на донос треба було реагувати.

Хто його подав, здогадувалися всі. Це був заступник батька, а татусь очолював тоді заготовітельну контору і дозволяв собі іноді позалицятися до дружини колеги. Залицяння були не надто конкретними: він просто говорив, що на місці свого заступника купив біжінці новий вінник, новий тазок і, взагалі, більше допомагав би по господарству, хоча на своєму власному не дуже був охочий до домашньої роботи.

Конфлікт не тягнув і на

Мій батько, військовий моряк Федір Максимович Соловей, — крайній ліворуч у першому ряду (кінець 30-х років)

серйозну чоловічу розмову, але цілком міг погубити життя цілої родини. Не допомогло і те, що батько був фронтовиком і ще зовсім оправився від отриманого на флоті ревматизму. Відслужив він у місті «російської слави» Севастополі на лінкорі «Парижська комуна» строково службу (а тоді це було 7 років), яка згодом стала воєнною. А всього віддав Чорноморському флоту 9 років життя. Коли «Парижку комуну» потопив ворог, дивом врятувався і продовжив вахти Севастополь у береговій обороні. Був молодшим лейтенантом, керував бойовим розрахунком гармати. Батько дуже пишався фронтовим минулум й тим, що його гармата збила кілька ворожих літаків. А я, соромно сказати, була навіть рада, що він так і пішов, почуваючись заслуженою людиною, і не дочекався повторних grimas передбудови.

Прикметно, що батьки ніколи не нарікали на дії Сталіна, хоча лише після його смерті тата відпустили додому, реабілітували і зняли судимість. Чітко пам'ятаю, як він повернувся, хоча мені не було тоді і року. Усім естеством я намагалася зрозуміти, що означає слово «тато», добре це чи погано, радіти мені чи плакати. Дилему було розв'язано з допомогою медовика, який батько купив мені на позиченні 10 копійок.

Чиє 26 років, як Солов'я Федора Максимовича немає на світі. Час би відпустити минуле, але з кожним роком я все більше сумую за ним. Якби то мені було по здоров'ю, я б теж взяла участь у ході «Безсмертного полку» не назбиралася б.

А хіба заслухили? Багата «соціально-зорієнтована»

Росія зі своїми доларовими

мільярдерами ще й досі не забезпечила своїх ветеранів Великої Вітчизняної війни житлом, а наймолодшим з них вже під дев'яносто років, і у них не лишилося часу чекати на квартиру, ні жити в ній.

Не надто були щедрими урядовці і до колишніх працівників трудового фронту, яким вже теж далеко за вісімдесят і в яких мало шансів дотягнути до чергової круглої дати. Ради ювілею вони одержали на кілограм напівкопчені ковбаси — по 550 рублів. Це все одно, що за радянських часів по троячці. Навіть більна Україна традиційно була щедрішою до своїх ветеранів.

Але навряд чи я стала б на усьому цьому зациклюватися, якби не постійні інсінуації, пов'язані з Україною, у прагненні провести аналогії поміж нею та фашистською Німеччиною. Хтось на це лише «прозор» наявляє, а служаки примітивніші порали нісенітніцю відкритим текстом. Так, наприклад, «голова Криму» Сергій Аксёнов дав зрозуміти, що німецький фашизм порівняно з українським є ще досить безневинним, бо нібито німці воювали з військовими, а українці підступно вбивають старіків, жінок і дітей.

Якщо так, то де ж тоді мій дідуся по материнській лінії Микита, куди ж він подівся задовго до мого народження? Війна застала дідуся 63-річним. В перші ж дні він пішов до військомату проситися на фронт добровольцем, не взяли, бо старий. А німців це не зупинило, кажуть свідки, утопили Микиту Сильвестровича у колодязі за те, що був головою

колгоспу. Безвісти знікли вважається і перший чоловік моєї матері Петро, який загинув, згідно з Аксёновим, за законами жанру — був кадровим офіцером. Про початок війни знов Петро ще задовго до того, як все сталося, а оскільки інформація була секретною, називав війну величкими навчаннями.

Ці люди, як і мій татусь, були українцями із центральних регіонів, любили свою землю, послуговувалися українською мовою. І тепер, коли я чую від російських політиків про Україну як про кубло фашизму, перехоплює подих від страху: а раптом це чуято і мій дідусь, і всі загіблі його односельці, і мільйони українців, яких на доброму тимчасовим інтересам поставили поряд з іхніми катами і теж назвали катами і вбивцями?

Навіть якщо душі тих людей уже не чують нічого, окрім райського співу, як бути нам, їхнім дітям, їхнім онукам, у яких фактично відібрали свято, відібрали Перемогу. 9 травня Росія святкувала не лише 70-ліття з дня перемоги над Німеччиною, вона святкувала перемогу і над моєю Батьківчиною — Україною. І мені не лишалося нічого іншого, як відректися від неї і від своїх загиблих рідних і підхопити російські слогани та влітися в море тих, хто «демонструє підтримку політики Путіна», або ж залишиється з тими, безмовними, гордими і прекрасними, що на портретах. Серед них і Володимир Спирідонович Путін. Чи підтримав біль він сьогодні високо-поставленого сина?

Тамара СОЛОВЕЙ

ПРОКУРАТУРА РФ ПЕРЕВІРЯЄ, ЧОМУ УЧАСНИКИ ПАРАДУ ПОВІКИДАЛИ ПОРТРЕТИ ВЕТЕРАНІВ

Як уже повідомлялося у минулому номері «KC», після проходження 9 травня багатотисячного маршу «Безсмертного полку» на чолі з Путіним у смітниках та на тротуарах виявили масу викинутих портретів ветеранів.

Російський міжрегіональний рух «Безсмертний полк» звернувся до прокуратури з проханням перевірити публікації, на яких видно викинуті плакати із зображеннями учасників війни. Про це повідомляє російська «Нова газета» з посиланням на офіційні ЗМІ.

Відповідне звернення з проханням дати правову оцінку розміщеним в Інтернеті фотографіям направив до прокуратури голова ради руху «Безсмертний полк» Сергій Лапенков. Однак його обурilo не те, що учасники провладного мітингу повікідали портрети ветеранів, а сам факт оприлюднення відповідних фото і даних — мовляв, ці публікації «ображають пам'ять загиблих, завдають моральної шкоди і дискредитують рух». Також у русі вважають, що подібні дії підпадають під частину 3 статті 354.1 КК РФ (Поширен-

ня відомостей, які виражають явну неповагу до днів військової слави і пам'ятних дат Росії).

«Можливо, це були постановочні фотографії, але незрозуміло, кому потрібна ця постановка. Може, плакати викинули волонтери, за якими недогляділи організатори. Третя версія: плакати викинули студенти, яких нагадали для масовості», — розповів Лапенков про можливі версії події.

Знімки, зроблені на ході «Безсмертного полку» в Москві, на яких видно викинуті фотографії ветеранів, виклав у мережу фотограф Денис Безгачин. Пізніше фотограф видалив фотографії та зажадав від ЗМІ зробити те ж саме, пославши на закон про авторське право. Також фотографії з ходи опублікував блогер Андрій Малгін, який приступив до них відповідно до статті 187 Кодексу України про захист авторських прав.

За офіційними даними, у Москві «Безсмертний полк» пройшов 400 тисяч осіб, у тому

Путін з портретом батька

Треба ж — Берію помітили саме за «Хірургом», другом Путіна...

«І Я ЗНОВ ЖИВИЙ СВІТ ОГЛЯДОУ...»

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИЖКИ ПРО ЛІКАРЯ І ПОЕТА С. РУДАНСЬКОГО

Степан Руданський (1834-1873) відомий для широкого загалу як класик української літератури, поет, а був він ще й талановитим лікарем-подвійником, перекладачем, фольклористом, етнографом, краєзнавцем, фундатором охорони здоров'я, предтечею соціальної медицини Південного берега Криму. В 2014 році виповнилося 180 років від дня народження поета і лікаря. До цього ювілею працівники наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова спільно із співробітниками літературно-меморіального музею М. М. Коцюбинського підготували та провели у квітні 2015 року презентацію книжки «І я знов живий світ огляду...». Написана вона до 180-річчя від дня народження Степана Васильовича Руданського (К.: ПАТ «ВІПОЛ», 2014. - 224 с.) науковою бібліотекою ВНМУ ім. М. І. Пирогова спільно з Національною науковою медичною бібліотекою України.

Наприкінці минулого року «Кримська світлиця» вже повідомляла, що до 180-річчя від дня народження Степана Васильовича Руданського група авторів: Раїса Павленко – генеральний директор Національної наукової медичної бібліотеки України, заслужений працівник культури України; Юрій Віленський – кандидат медичних наук, літератор, член Національної спілки журналістів України; Олена Кірішева – вчений секретар Національної наукової медичної бібліотеки України; Ольга Юрчишина – головний бібліотекар наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова створили книгу – дуже цікаву, потрібну, сповнену любові та відчутності до нашого визначного

поета, який стоїть в одному ряду з Т. Г. Шевченком, Лесею Українкою, Іваном Франком, про громадянина-патріота, особливого, високоосвіченого, безкорисливого лікаря, справжнього добротворця. В ній простежується шлях С. Руданського від Хомутинців, де він народився, і до Ялти, де знайшов своє останнє пристановище... Книга читається з інтересом і почуттям відчутності до тих, хто пропустив через своє серце, розум і душу безмежну любов до Степана Руданського. Думаю, що книга заслуговує на справедливу відзнаку і повинна бути в бібліотеках не тільки медичного спрямування, а й у шкільних. Це – зразок для роботи бібліотек, які організовують заходи, пов'язані з пам'яттю про наших визначних особистостей. Особлива подяка головному організатору цієї справи – Раїсі Павленко.

До книжки увійшли нові матеріали про генезу роду Руданських-Комарницьких-Боржковських, про роки навчання нашого земляка Степана Руданського у Петербурзі, його лікарську й громадську діяльність у Криму, про Руданського-художника, історика й археолога Криму, хранителів творчої спадщини Степана Руданського, про вітання пам'яті лікаря і поета, зокрема у ННМБУ, яку ще називали київською домівкою нашого земляка. Цікаво є те, що науковим консультантам книжки є правнухатий племінник поета Олексій Васильович Боржковський, який народився рівно через сто років після того, як у цей світ прийшов Степан Руданський.

На презентацію прийшли та взяли активну участь у заході студенти шкільного відділення Вінницького

педагогічно-гуманітарного коледжу. Ведуча заходу Кравченко Людмила Василівна, науковий співробітник музею, розповіла про те, що захід відбувся у літературно-меморіальному музеї М. М. Коцюбинського не випадково, адже життєві долі наших видатних земляків тісно перепліталися. Їх усіх зростала шедра й мальовнича подільська земля, вони тут росли, захоплювалися рідними краєвидами й народною творчістю. Шира дружба поєднувала Михайла Коцюбинського та родича Степана Руданського Валеріана Боржковського. Вони разом наочалися у Шаргородській духовній бурсі, яку свого часу закінчив С. Руданський. Михайло Коцюбинський захоплювався його творчістю, часто бував у Ялті, відвідував могилу Степана Васильовича, який знайшов тут свій останній спочинок.

Презентацію книжки відкрила заступник директора наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова Мельник Марія Ігорівна, вона також подарувала музею та нащадку С. Руданського Олексію Васильовичу Боржковському підготовленій видані бібліотекою ВНМУ біобібліографічні нариси: «Степан Руданський – лікар-гуманіст» та «Лікар Олексій Боржковський – нащадок славетного роду». Головний бібліотекар університетської наукової бібліотеки Ольга Юрчишина розповіла про те, як виник творчий задум написання книжки, яка по-передній роботі була виконана для його здійснення, про працю обох книгозбирень спільно з кандидатом медичних наук, членом Національної спілки журналістів України

Ю. Г. Віленським над книжкою, а також про життєвий та творчий шлях Степана Руданського, його самовіддану діяльність лікаря-подвійника й громадського діяча в Криму, вшанування великого українця й лікаря.

Чимало зусиль для вшанування пам'яті свого предка докладає пра-вничий племінник Степана Руданського Олексій Васильович Боржковський, лікар-оториноларинголог вищої категорії. Він розповів про свій славний рід, вшанування пам'яті поета й лікаря, зокрема в окупованому Криму. «В основу життя і творчості Степаном Руданським було покладено Національну ідею – боротьбу за українську мову як основу існування нації держави», – підкреслив просвітник. За свою багаторічну працю Олексій Васильович нагороджений медаллю «Будівничий України». Він також сповістив і про те, що завдає невисипшій діяльності Хмельницької крайової організації Всеукраїнського лікарського товариства, громадського об'єднання «Лікарський клуб імені Степана Руданського» у червні 2015 року буде встановлено меморіальну дошку Степанові Руданському на фасаді колишньої Подільської семінарії (нині тут знаходитьться картинна галерея Державного історичного музею-заповідника) у Кам'янці-Подільському, де навчався свого часу С. Руданський.

У заході також взяли участь члени Вінницького куреня гумористів імені Степана Руданського Віктор Олексійович Цимбал, Леонід Миронович Куций, Анатолій Григорович та Анатолій Анатолійович

Бендовські, а також доцент кафедри пропедевтики дитячих захворювань та догляду за хворими дітьми ВНМУ ім. М. І. Пирогова Михаїл Романович Липко. Присутні студенти та працівники бібліотеки широко їм аплодували.

Чимало гарних слів про поета-патріота, лікаря-подвійника та дослідників його творчого життєвого шляху було сказано українським поетом-гумористом, сатириком, публіцистом, лауреатом Всеукраїнської літературної премії імені Степана Руданського Леонідом Мироновичем Куцим. У своєму виступі він звернув увагу на те, що є ще достатньо невідкритих сторінок у житті, творчості й громадській діяльності великого українця.

Поет Віктор Олексійович Цимбал прочитав власний вірш-посвяту «Степанові Руданському».

У неперевершенному виконанні актора Анатоля Григоровича Бендовського та його сина Анатоля звучали гумористично-сатиричні та ліричні поезії С. Руданського, а також гуморески П. Глазового – послідовника творчості нашого видатного земляка.

Поезії Степана Руданського читали також студенти 3-го курсу Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу Ауріка Лупол та Олеся Рибачук. Звучала всеєвітно відома пісня на слова Степана Руданського «Повій, вітре, на Вкраїну» у виконанні незабутнього Анатолія Солов'яненка.

Ольга ЮРЧИШИНА,
головний бібліотекар наукової
бібліотеки Вінницького національ-
ного медичного університету
ім. М. І. Пирогова

Історія, події динамічно змінюються, але поетеса художнім словом прағне занотувати найважливіші мити. Однак (чесь і хвала!) не вдається до банальної констатації фактів та описовості. Зрештою, такого література не терпить. Все проходить через її чуйне серце.

Марія Лобай багато займається з обдарованими дітьми, є літературним куратором поетичного гуртка «Джерельце» при Сілецькій загальноосвітній школі. Її вихованці друкуються у пресі. Дехто з них уже навчається у видах, обрав гуманітарний профіль. І, пожварті, такий вибір відбувся не без участі поетеси-наставника. А її чарівні, глибокозмістовні вірші для дітей можуть стати теплою окремою розмовою. Шоправда, у новій збірці, здавалося б, вірші лише для дорослих. Утім, і найменший читач знайде тут для себе щось цікаве, повчальне.

Варто наголосити: доляючи опір матеріалу (вражень від пережитого, усвідомленого та осмисленого, бояче сприйнятого...), без чого немислима літературна творчість, Марія Лобай набирає все нових «обертів» – кожен її новий вірш, кожна її нова збірка стають все кращими.

Тарас ЛЕХМАН,
журналіст

Шановні кримські україномовні, російськомовні письменники!

Готується книга спогадів про Данила Кононенка – відомого поета і журналиста, лауреата премії ім. Степана Руданського. Прохання до майстрів слова поділиться своїми споминами про дружбу, співпрацю, враження від зустрічей з ним, які можна надсилати на електронну адресу: uakafedra@mail.ru (для Михайла Вишняка). Обсяг статей довільний.

«ВІТЕР ГОРТАЄ ЖИТТЯ МОГО СТОРІНКУ...»

Марія Василівна Лобай (Брелюс) народилася 19 листопада 1950 р. у с. Целіїв Гусининського району на Тернопіллі, куди була вивезена сім'я Ткачусів із села Опільсько, що на Сокальщині, під час окупації. У 1954 р. повернулася до родини на рідні терени. Проживає у с. Сілець Сокальського району.

Перший вірш написала у восьмому класі, навчаючись у Забузькій середній школі. У 1970-х роках почала друкуватися у газеті «Вперед» (нині – «Голос з-над Бугу»). Її творчі доробки також з'являлися і таємно друкуються на шпалтах газет «Новини Прибужжя», «Рух», «Гірник», «Соснівка і мі», «Літературний Червоноград», в альманахах «Солокія», «Соколінний край», «Третій горизонт», «Ліхтарик», журналі «MIC-CEM ЧАСОПІС».

«Одкровення» – перша книга автора – вийшла друком у видавництві «Край» (Львів, 2008), друга – «Молюсь за тебе, краю рідній» – у видавництві «Плей» (Львів, 2010). Також видала дитячу збірочку «Світ дитинства». На слова поетеси створено пісні – і для дорослих, і дитячі.

Марія Лобай – член Української асоціації письменни-

ків, Сокальського районного літоб'єднання «Колос» і Червоноградського міського літоб'єднання «Третій горизонт». Має багатий творчий доробок! І ось вона представила на суд читачів нову збірку – «Мелодія буття» (Червоноград: Додаток до газети «Літературний Червоноград», 2015 – 150 с.). У ній вміщено 250 віршів.

З-поміж безлічі тем, до яких не байдужа літератор, передусім виділмо духовну. Зрештою, циклом-розділом духовних віршів «Дорога до Бога» автор і відкриває збірку, а за епіграф взяла слова:

«До Бога, до Бога, до Бога
Веде нас тернистий той шлях.

Дорога, дорога, дорога
В щоденних палках

молитвах».

Вражоючими є вірші «На-
діюся на Бога», «До Вічності»,
«Колись»... Окремі строфі

звучать, мов молитви. Пише вона і про ті святі місця, де побувала, – «Дорога в Глиняни», «Крехів». Любов'ю і щирістю проіннати вірші, присвячені релігійним святам – «Різдво», «Вербна неділя», «Великдень», «Преображення». Знайдемо у збірці і такі рядки:

«Не країна – сущий морок,

Кожен сіть свою племе-

Хто тут друг,

а хто тут ворог?

де святе?».

Автор сповідує світло і добро. Хоч і прощати вміє (як істинна християнка), але безкомпромісна у своєму ставленні до ворогів-антитуаріїв. Знайдемо у збірці

«Різдво», «Вербна неділя», «Великдень», «Преображення». Для чималої кількості віршів Марія Лобай взяла за епіграфи слова Тараса Шев-

ченка, чимало строф присвятила Великому Кобзареві. Вони й не дивно! «Жодна країна світу не створила такого злитого з народом поета, як Шевченко» (Анатолій Дімаров). Можна сказати, що поетеса створила свою літературну Шевченкіану. І мова не про ювілей Кобзаря (200-ліття). Такі вірші писала постійно.

Її вдається зобразити яскраві, незабутні образи – людини, дня, України, навіть дерев – «Липа», «Старий клен», «Дуб», «Берізка», той же символічний для нашого народу кущ калини – «Калина».

25 років своего трудового життя Марія Лобай віддала шахті «Зарічна». Всіляке доводилося бачити, проводжати в останню путь побратимів-гірників... Знає небезпеку шахтарської праці. Це не могло не позначитися на її творчості. Пише про таке по-жіночому щемливо, інколи не чорн

Володимир БІЛІНСЬКИЙ

(Продовження.
Поч. у № 20)

Головне ось у чому: якщо турецькі полководці справді отримали колосальний хабар — викуп за царя і його оточення, то точно відомо, що кримський хан жодного викупу від Петра I не отримував. І саме кримський хан Давлет-Грієв виступав, щоб «його, російського царя, полтавського переможця.., в клітці протягнули вулицями Константинополя».

Це засвідчив у своїх записках цареві віце-канцлер П. П. Шафіров. Послухаймо: «...Візир велив бути в нього. І коли ми до нього прийшли, сиділи з ним хан кримський і чоловік з десять кубе-візірів і пашів, у тому числі й яничарський ага... І хан, вставши, пішов геть сердитий і сказав, що він, мовляв, ім і перед тим говорив, що від нас (московитів. — В. Б.) обдурені будуть» [79, с. 395].

Як бачимо, кримський хан був невдоволений підписаним документом, але не знишив рештки царської армії при відступі, хоча, звичайно, міг це зробити. І це не мої довільні вигадки. З 54-тисячної армії Петра I, у кращому разі, вивіз за Дністер 1 серпня 1711 року 10 тисяч, зовсім деморалізованих. Бо армію московитів знищили не стільки турки і татари, скільки звичайний голод. Цей стан голоду переслідував московську армію з першого дня її переправи через Дністер (корпус Б. П. Шереметєва переправився 1 червня). Повні два місяці.

Послухаймо російські джерела:

«Петро нетерпляче наказав своєму посланцеві (П. П. Шафірову. — В. Б.) погоджуватися на будь-які умови, «крім рабства», але наполягати на негайній угоді. Російські війська помирали з голоду...» [80, с. 420].

А ось свідчення з «Листів і паперів... Петра Великого» про відступ залишків армії, починаючи з 13 липня до 1 серпня 1711 року: «...У зворотному поході росіяни щоденно втрачали... 500 або 600 людей» [78, с. 576].

Таких свідчень можна навести багато. Отже, відступаюча армія, як і її полководці, була зовсім деморалізована. Це вже згодом Петро I надав словесного блиску своїй поразі, переписавши журнали походу і запустивши в опис звичайні московські «доважки брехні».

Чому ж тоді кримський хан Давлет-Грієв, маючи змогу, не знищив московську армію і царя Московії? Сподіваюся, читачі відчувають весь парадокс ситуації.

Петро I, запускаючи свої «доважки брехні» в щоденники Прутського походу, пояснив майже все, що належало пояснити, а цьому питанню не приділив жодної уваги. Але це тільки на перший погляд. Кримському питанню московський цар приділив особливу увагу. І замовчування цієї теми в «Листах і паперах...» є прямим доказом цього. Бо для того, щоб кримський хан випустив зі своїх рук московського царя, свого данника, влади візира Баталджі-паши було недостатньо. Хан на своїй території був незалежним володарем. І він мав достатньо сил і можливостей, щоб полонити або наїйтися знищити свого одінчного ворога після відходу турецької армії на півден, а московські — на північ.

Давлет-Грієв, проте, цього не зробив. Напевне, московський цар і щодо цього застосував якісно тактичні кроки, раз кримський хан випу-

лив. У Новосильцева — 150 000 рублів. У Масальського — 250 000 рублів.

Разом: 500 000» [78, с. 320].

Звертаю увагу — це не вся військова казна Прутської армії. Це лише частина казни. Тому відкупилися від турецького полону не жіночими прикрасами, а грошима з державної скарбниці. І в цьому питанні брехливі інсінуації не мають права на існування.

Хочу вказати на ще одну замовчувану таємницю Прутського походу 1711 року. Я вже згадував, що військовий щоденник особисто переписав Петро I. Ось як московський цар вихавляв дії своєї артилерії:

«Увечері 9 липня яничари атакували російський табір (три або чотири рази)... Вищеписана піхота турецька, хоча й незлагоджена, але ж дуже жорстоко билася... Відбилися гарматами... стрільбою подвійними пострілами,

ми («Вічний мир» між Москвою та Польщею від 1686 року. — В. Б.), щоб були порожніми, ті спалили і розгорілися...» [79, с. 56].

З волі московського царя вся Правобережна Україна мала бути випаленою і розгоріеною. Ні в чому не винний український люд підлягавabo знищенню, або висилці в московську глушину, зобов'язаний, як майбутнє «гарматне мясо», «не тільки воювати, а й останнім краплю крові проливати». І, як розуміють читачі, не за інтереси українського народу, а за інтереси Московського улуса Золотої Орди.

Ось такий він — «старший братан» — великорос ще з часів 1711 року. Не забуваймо про це!

І щоб закінчити розмову про Прутський похід Петра I, хочу сказати кілька слів про умови московської каптуляції. Звичайно, оригіналу того документа московська

Московська імперія, не побачимо ні тексту договору про каптуляцію московської армії в 1711 році, ні останньої Клятви (Шертної) грамоти, підписаної московським князем Петром I кримському ханові Давлет-Грією. Саме князем, бо кримські хани ніколи не визнавали за московитами титул царя.

* * *

А далі поведемо мову про загадкові події, які розгорталися в наступні роки після Прутського походу навколо Криму, а особливо — його архівів.

Отже, з абсолютно невідомої причини в 1736 році армія московитів чисельністю 70 тисяч солдатів (разом із корпусом українських козаків) під командуванням генерал-фельдмаршала Мініха вишила з району теперішнього містечка Царичанка Дніпропетровської області і

до 17 травня 1736 року під-
їшла до Перекопу. Не будемо описувати умови переходу армії Мініха до Перекопу. Вони важкі, навіть жахливі. Татарська кіннота постійно висіла на флангах армії, тому військам довелося рухатися «похідним квадратом», під прикриттям возів. Становище рятували полки українських козаків, які вискачували з-за возів і на деякий час відганяли татар.

Від Царичанки до Пере-
копу армія Мініха рухалася з 1 до 17 травня, долячи за добу 23-25 кілометрів шляху.

Не дивиться, шановні читачі, що я так докладно розповідаю про кримський похід московської армії, який, здавалось би, нічого спільног з Прутським походом Петра I не має. Я побачите далі, все, про що я вестиму мову, є наслідком саме Петрового походу. Ланками единого ланцюга подій.

Війська Мініха взяли Пере-
коп 20 травня 1736 року, після чого армія генерал-фельдмаршала рушила далі в Крим. Цікаво відзначити, що Мініх був розумним і грамотним — як людиною, так і полководцем. Він із самого початку бачив явне безглаздя походу. Однак, незважаючи на жертви, продовжував рух до столиці Кримського ханства. Навіть попри заперечення окремих генералів. Ніхто не знає основною метою походу! Російська історіографія ніколи не говорила про мету і завдання Кримського походу 1736 року. Як і походу 1737 року.

І ми б ніколи не довідалися про головну мету воєнного походу 1736 року московської армії в Крим — настільки серйозно було засекречено завдання. Але, як завжди трапляється в подібних випадках, залишився слід. Дуже тоненькя ниточка дала можливість вийти на приховану московитами таємницю.

Після взяття Пере-
копу генерал-фельдмаршал Мініх відправив до Санкт-Петербурга, до імператриці Анни Іоанівни гінця з донесенням (таємним пакетом). Цілком зрозуміло, що ці двоє — Анна Іоанівна та Бурхард Христофор Мініх — знали про головну мету воєнного походу. Можливо, про неї знали в імперії у ті часи ще кілька осіб. Десять троє-п'ятеро. Не більше! Проте чорнову роботу виконували, хоча й віддані, але

необізнані канцеляристи. І ось на чорновому «Договорі» Прутського походу Петра I, серед особистих «Листів і паперів» імператора Петра Великого, з'являється дуже недоречний запис: «З цього відіслана копія в таємну експедицію червня 1736 року».

Зверніть увагу, саме з Петрової фальшивки роблять копію і відправляють її 17 червня 1736 року «в таємну експедицію». А оскільки 17 червня 1736 року «таємна експедиція», пов'язана зі справами Петра I, відбувалася тільки в Криму, то цілком очевидно, куди було відправлено фальшивку московського царя.

Цілком резонно може виникнути запитання: навіщо сфальсифікований документ відправили в Крим у червні 1736 року?

Сподіваюся, ні в кого не виникне сумніву, що відповідь може бути лише одна: підмінити оригінал документа, який лежав в архівах кримських ханів. І це не здогад. Подальші події та діяння московських правителів повністю це підтверджують.

У середині червня армія Мініха підійшла до міста Гезльова (Євпаторії) і взяла його штурмом. Після цього армія московитів рушила до Бахчисара. Тільки 28-30 липня війська Мініха завладли Бахчисарем. Цікаво, що війська кримського хана не зосереджувалися у великих містах, а постійно завдавали ударів по московській армії, перебуваючи поза населеними пунктами. Проте армія Мініха не переслідувала військ кримського хана. У неї було інше завдання: взяти Бахчисарай, перевернути всі ханські бібліотеки та архіви, за потреби — спалити їх. Що вони й зробили. До речі, у столиці Кримського ханства Бахчисарай московити спалили навіть не весь ханський палац, а саме бібліотеку і скрині архівів.

Ще перед штурмом Бахчисара, коли армія Мініха перебувала в Гезльові (Євпаторії), із Санкт-Петербурга прибув гонець, який прорвався до фельдмаршала зі спеціальним військовим загоном генерала Леслі. До речі, це був єдиний (інших не послиали) загін, який прорвався до армії московитів. Як побачите далі, все, про що я вестиму мову, є наслідком саме Петрового походу. Ланками единого ланцюга подій.

Війська Мініха взяли Пере-
коп 20 травня 1736 року, після чого армія генерал-фельдмаршала рушила далі в Крим. Цікаво відзначити, що Мініх був розумним і грамотним — як людиною, так і полководцем. Він із самого початку бачив явне безглаздя походу. Однак, незважаючи на жертви, продовжував рух до столиці Кримського ханства. Навіть попри заперечення окремих генералів. Ніхто не знає основною метою походу! Російська історіографія ніколи не говорила про мету і завдання Кримського походу 1736 року. Як і походу 1737 року.

І ми б ніколи не довідалися про головну мету воєнного походу 1736 року московської армії в Крим — настільки

засекречено завдання. Однак нічого подібного не відбувалося. Отже, перед армією Мініха не стояло завдання завоювати Крим, то зрозуміло, що в операції була б задіяна і друга армія генерал-фельдмаршала Лассі, яка перебувала на той час у районі Азова.

Врешті-решт, у Пере-
копі стояла б звичайна військова дивізія, котра забезпечувала постачання армії Мініха.

Однак нічого подібного не відбувалося. Отже, перед армією Мініха не стояло за-
дання завоювати Крим або

принайманні завдання знищити армію кримського хана. Це очевидно.

Ми не знаємо, які кримські архівні матеріали тоді було спалено, а які — вивезено до московських скринь. Єдине, що точно відомо, — не всі вони були знайдені і не всі вивезені в Московію. Швидше за все, найцінніші доку-
менти Кримського ханства, зокрема ярлики Золотої Орди, Шертні (Клятвені) гра-
моти кримських васалів, до-
говори різного змісту та інші цінні державні акти, збереглися в особливо таємних скри-
вах. Як побачимо, чимало з них уціліло.

(Закінчення на 13-й стор.)

ПРУТСЬКА «КОНФУЗІЯ» ПЕТРА I І «ТАЄМНА ЕКСПЕДИЦІЯ» В КРИМ

(УРИВОК З ТРЕТЬОЇ КНИГИ В. БІЛІНСЬКОГО «КРАЇНА МОКСЕЛЬ, АБО МОСКОВІЯ»)

Древній Бахчисарай... Московити спалили не весь ханський палац, а саме бібліотеку і скрині архівів...

турецької армії Баталджі-паща і його оточення погодилися приняти каптуляцію армії Петра I і зберегти в таємниці її умови.

Для підписання мирного договору до турецького султана було відправлено від Москвиї уповноважену делегацію на чолі з віце-канцлером П. П. Шафіровим.

Недобиткі царської армії разом із царем Петром I отримали можливість повернутися додому.

Немає сумніві, що копію Петрової фальшивки було використано за призначенням: підкладено або до певних кримських документів, що зберігалися відкрито, або до вивезених у Москву архівів.

Генерал-фельдмаршал Мініх виконав своє головне завдання — захопити ханські архіви, тому вже у перших числах серпня 1736 року пішов із Бахчисарая, а 16 серпня покинув Перекоп і з рештками пошарпаної армії вирушив в Гетьманську Україну.

«Таким чином закінчилася ця кампанія, під час якої загинуло більше половини нації армії, без жодної істотної користі для Росії (*Московії*. — В. Б.)... Імператрица нагородила фельдмаршала баґатими маєтками в Україні та Ліфляндії» [82, том 1, с. 177-185].

Кожна розсудлива людина помітить безглузді походу московської армії в Крим 1736 року. І, звичайно, за такий воєнний похід, коли втрачено більш ніж половину армії, а мети не досягнуті, полководців не нагороджують. Ось чому наближені до влади еліта московитів вимагала від імператриці Анни Іоанівни покарати Мініха за невдалий, бездарний похід. Однак імператриця була іншої думки про воєнний похід Мініха до Криму. Вона не могла відкрито говорити про таємний передсмертний заповіт Петра I: вилучити або знищити ті кримські документи, які призначують Московію та її правителів. Серед них — Акт про капітуляцію армії Петра I в 1711 році.

Мабуть, частина кримських архівних документів усі ж потрапила до рук Мініха, і їх переправили в столицю. Швидше за все, ганебний для Петра I Акт про капітуляцію його армії в Прutському поході було доставлено Анні Іоанівні. Саме тому головне завдання операції 1736 року (у розумінні імператриці) вважали виконаним. Бо всі інші цілі військового походу Мініха були другорядними і служили прикриттям для головної.

Імператриця отримала у свої руки не всі документи, що її цікавили. Ось чому в 1737 році відбувся повторний похід до Криму армії генерал-фельдмаршала Лассі. Між іншим, він більше не навідувався ні в Євпаторію, ні в столицю ханства — Бахчисарай. Його цікавили інші старовинні міста кримських татар, зокрема Карасу-базар. Отже, щось шукали! До речі, у воєнному поході Лассі 1737 року проти його ідеї йти в глиб Криму, на Карасу-базар, виступили практично всі генерали, включно з його заступником — принцом Гессен-Гамбурзьким Антоном-Ульріхом, що одним майбутнім генерал-фельдмаршалом Московії. Проте Лассі був непохитним. Він навіть пригрозив генералам висилкою з армії. Хоча вони пропонували розумне рішення: «Спуштовити Крим окремими заходами, залишаючи головні сили біля Перекопу» [82, том 1, с. 237].

Як бачимо, не спустошенні Криму і знищенні армії хана було головним завданням московитів у походах 1736-1737 років. Звичайно, ніхто, крім головнокомандувача та спеціально призначеної імператрицею для роботи з секретними документами особи, про головну мету воєнного походу не знає. А в такому випадку діяти «окремими загонами» не можна. Слід було власними очима особисто переглянути абсолютно всі кримські старо-

давні документи, і або спалити їх, або вивезти в Москву. Що й чинили посланці московської імператриці під наглядом і прикриттям генерал-фельдмаршалів Мініха і Лассі.

До речі, обидва майбутні генерал-фельдмаршали були запрошенні в Москву особисто Петром I і належали до його улюблених, а Лассі, будучи полковником «Олещинського драгунського полку», брав участь у Прutському поході і в 1720 році з рук царя отримав грамоту про підвищення до генерал-поручика.

* * *

На цьому не закінчилася епопея засекречування старовинних кримських документів. Оскільки більшість архівних матеріалів Кримського ханства не було знайдено ні під час воєнних походів 1736-1737 років, ні після московської окупації Криму в 1783 році, російська імперська влада відправляла одну за одною експедиції для ведення пошуку. Не будемо їх перелічувати. Зупинимося на одній знахідці кінця XIX століття.

Послухаймо професора Петербурзького університету Василя Володимировича Бартольда (1869-1930). Виписку

нішності. Саме він повів далі розмову про «архіви Бахчисарая».

Пропрацювавши багато років у Караганді, я не раз мав нагоду зустрічатися з подібними типами, тому відразу ж визначив рід занять того чоловіка і відповідав на його запитання обережно.

На запитання: «Де ви дізналися про існування «архівів Бахчисарая?» — зіслався на книгу В. В. Бартольда, видану Академією наук, і Велику радянську енциклопедію, чим його дещо спантелічив. Тому розмова, як мені здалося, відбулася не в запланованому ним руслі і закінчилася цілком мирно. Мені порадили не цікавитися забороненою літературою, що я, звичайно, пообіцяв. Мовляв, я — людина законосулюння.

У 1998 році, вже після розвалу Радянського Союзу, я запитав на лекції, які відбувалися в Академії наук Казахстану, в дуже авторитетного професора з Росії про ті ж «архіви Бахчисарая». На що отримав цілком очікувану відповідь: «Архіви Бахчисарая» закриті новою московською владою!

У ті роки в Москві ще існувала демократична влада, і ще не настав час «мочити в

Карло Боссолі. «Палац у Бахчисарай», 1857 р.

зроблено з його книги «Праці з історичної географії», виданої в Російській імперії 1902 року:

«Архіви Бахчисарая, виявлені в Сімферополі проф. Смирновим і передані зараз Імператорській публічній бібліотеці в С.-Петербурзі (124 оправлені зошити — все, що уникнуло знищення в 1736 р.), напевно, містять багато важливих документів; досі цей матеріал ще не використовувався для історичного дослідження» [83, с. 369].

Так написав професор-художник В. В. Бартольд у книзі, виданій в 1902 році, у статті «Бахчисарай».

У 1965 році Академія наук СРСР перевидала праці історика. На сторінці 369 у виносі зроблено примітку: «Документи досі не досліджені». Тобто до них нікого не допускали і в 1965 році, вже в радянській імперії.

Засекречений історичні матеріали Москвою не можуть бути розсекречено, бо в такому разі буде зруйновано штучний фундамент держави. Впаде сама держава.

Література:

78. Письма и бумаги императора Петра Великого. Том 11/1. — Москва: Издание Академии наук СССР, 1962.
79. Письма и бумаги императора Петра Великого. Том 11/2. — Москва: Издание Академии наук СССР, 1964.
80. Масси Р. К. Петр Великий. — Москва, 1996.
81. Соймонов Ф. И. История Петра Великого.
82. Бантыш-Каменский Д. Н. Биографии российских генералиссимусов и генерал-фельдмаршалов. Том 1 — 4/Репринтное воспроизведение издания 1840 г. — Москва, 1991.
83. Бартольд В. В. Работы по исторической географии. Том III. — Москва, 1965.

«...ТА ЗА ПОВНОГО ЗБРОЙНОГО СПРИЯННЯ КРИМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»

305 років тому, 16 квітня (5-го за старим стилем) 1710 року, в Тягіні (Бендерах), що тоді перебував в османських володіннях на правому березі Дністра, зібралися без перебільшення унікальна козацька рада. Вперше в історії України обиралася очільник саме політичної еміграції, а не черговий претендент на булаву всередині держави — це, по-перше. А по-друге, часи звичасового права та гетьманського самовластия поступилися місцем європейській традиції верховенства закону. Новий гетьман Війська Запорозького Пилип Орлик у день свого обрання підписав договір із всім козацтвом, в якому гарантувались стародавні права та вольності, а також визначалися взаємні обов'язки сторін. *Racta et Constitutiones legum libertatumque exercitus zaporoviensis* — не тільки перша українська конституція, а й один із найважливіших міжнародних документів про кримсько-українську співпрацю.

Історія кримсько-козацьких стосунків від Богдана Хмельницького до Івана Mazepi, зрозуміло, була довгою та драматичною. Не все було гладко і райдужно, не раз гетьманські та ханські війська опинялися на полі бою під різними прaporами, мали місце і набіги кримців на Україну, і запорозькі походи в Крим. Але, врешті-решт, Пилип Орлик звів позитивний баланс цих стосунків і визнав, по-третє, що співпраця з Кримом — це шлях до уbezпечення України від іноземного втурчання.

Ба навіть більше — задля збереження прязніх стосунків з ханством гетьман збирався обмежити власніх «легковажніх» людей, які звикли розривати «мирні союзи». Найвірогідніше, Пилип Орлик мав на увазі геройчного, але безміру анархічного полковника Івана Сірка. У надважливому 1667 році, коли гетьман Петро Дорошенко разом із кримською армією оточив майдутнього польського короля Яна Собеського в Підгаєцькому замку, Сірко вдарили на Крим і спустошив його так, що там залишилися «тільки пси й коти». Зрозуміло, що кримсько-український союз було зруйновано, а сподівання на визволення Західної України від поляків розвіялися. Недопущення подібного в майбутньому мало стати завданням нового українського гетьмана.

Зрештою, «Пакти і конституції» так і стали чинними. Хоча їх визнalo низове козацтво на чолі з кошовим Костем Гордієном, на Велику Україну поширили дію цього закону не вдалося. На виконання нового союзу спільне кримсько-українське військо виришило в січні 1711 року на Правобережжя, але вже в березні, після невдалої облоги Білої Церкви, мусило відступити назад до Бендер. До 1734 року Запоріжжя та Кримське ханство разом перебували під сюзеренітетом Османської імперії, втім, конституція Пилипа Орлика не діяла і тоді.

Мине кілька десятиліть — і українці та кримські татари втратять свою державність в «обіймах» Російської імперії, складну правду про неоднозначні стосунки України з Кримом замінить історичний міф про «віковічну боротьбу Лісу зі Степом», і знадобиться ціла революція 1917 року, щоби новопосталі Кримська та Українська держави знову повернулися до ідеї політичного союзу, закріпленим в «Пактах і конституціях» Пилипа Орлика.

Сергій ГРОМЕНКО,
кримський історик і публіцист
(«Крим. Реалії»)

власників і господарів своїх нарівні з худобою, а незрідка і на собак вимінюються, і продавані при тому мусять бути ще зумисне веселими і виказуватися своїм голосом, добротою і знаннями будь-якого ремесла, щоб через те скірше їх купили і дорожче заплатили. Словом сказати, з'єднатися з таким неключим народом є те саме, що кинутися із вогнем в полум'я».

«Історія Русів»
<http://izbornyk.org.ua/istrus/rusiv3.htm>

Іван Богун

МИСТЕЦТВО БАЧИТИ СЕРЦЕМ. «ДИВО-ДИТИНА» ПАВЛО ШАЧКО

12-РІЧНИЙ ЮНАК З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ СТАВ ЛАУРЕАТОМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ
«ДИВО-ДИТИНА» І ПЕРЕМІГ У НОМІНАЦІЇ «НАЙТВОРЧІША ДИТИНА УКРАЇНИ»

...Жаво разом відмовляючи, присутні розглядали картину. Митці з Тернополя намагалися визначити автора цієї роботи. Хтось із них називав імена своїх колег, інші казали, що це — полотно знаного львівського майстра, ще одні стверджували, що то — стиль відомого на Закарпатті художника...

А заодину в скляні двері картиної галереї Національної спілки художників, де разом відмовляли між собою митці, за цим спостерігав малій хлопчина. Його тримала за руку матір. Жінка півгодини тому віднесла до цієї поважної організації твір свого сина Павлика і повернулась до малого в очікуванні висновків авторитетних майстрів пензля.

ТОЙ, ШО МАЛЮЄ НЕ ПО-ДИТЯЧОМУ

Цю історію, про те, як художники визначали автора запропонованої для огляду картини, розповів мені Микола Дмитрух. Він — визнаний в Україні й за кордоном майстер дружніх шаржів та живописних полотен.

Разом приїхали до його вихованця — 12-річного учня Тернопільської художньої школи Павла Шачка із приміського села Гай-Шевченківські, що на Тернопільщині.

Заходимо на подвір'я добротного двоповерхового будинку. Поруч — садок, усюди відчувається рука господаря — пана Петра. Підіймаємося на другий поверх садиби разом з ним та його дружиною Наталею — батьками талановитого хлопчика, який кілька років поспіль дивує країну своїми «дорослими» роботами, виборює усі нагороди творчих конкурсів.

Спілкуємося із мамою Павла у кімнаті, де все свідчить про захоплення сина: мольберт біля вікна, дитячі картини, нагороди, у куточку — баночки з фарбами, тубики, пензлі, мастихії.

— Пані Наталю, коли зрозуміли, що Ваш син має неабиякий хист до малювання?

— Ще у садочку вихователі нам казали — Павлик малює якось по-іншому, аніж усі діти. Дійсно, ми й самі бачили, що його малюнки мали певний зміст, несли додаткове смислове навантаження. Наче запрошували, аби той, хто розглядає роботу, мав подумки розмовляти з автором, вловити його думку, разом з ним пройти певну історію, викладену за допомогою фарб.

Павло «схоплював» тему, як кажуть, «на лютую». Оригінально розвивав її на аркуші паперу чи потім — на картоні й полотні. Тобто це було не просто певне статичне зображення чогось чи когось, а відтворення певної думки, ідеї, якщо хочете...

Син удома весь час малював. А коли пішов у перший клас, ми подумали, що раз це йому подобається, нехай розвивається такі задатки.

— І як Ви розвивали ці задат-

ки: давали синові завдання, пропонували розфарбувати контури готових малюнків?

— Ні. Павлик ніколи не любив розмальовки, де вже були окреслені певні форми і тільки залишалося їх розфарбувати. Він сам придумував рисунки, фантазував. Ми ніколи його не привушували малювати, ніколи. Він завжди рівався до цього сам. Навіть мене захопив, і я теж почала малювати, хоча за фахом — економіст, колись навіть хотіла вступати на відділення дизайну. Але тепер і дизайн, і основи архітектури опанувала заочно.

**ЗАМІСТЬ «НУЛЬОВКИ» —
ОДРАЗУ В ТРЕТЬІЙ КЛАС**

Спочатку, розповідає пані Наталя, вони разом із чоловіком Петром хотіли віддати сина у художню школу в Тернополі.

— Пішли туди, але нам сказали, що він ще маленький. Тому відправили його у школу народних ремесел. Туди син ходив два роки. І коли ще йому не було п'яти 9 років, ми таки занесли документи у художню школу. Директор тоді сказав, що Павлу не вистачає кілька місяців, щоб взяти його на навчання. А тодікаже — ану, покажіть ці роботи. Довго дивився на них, а потім сказав, що Павла візьмуть у школу. Але не в нульовий клас, як це мало би бути, а одразу ж — у третій.

— І що, були там його ровесники?

— Жодного. Нині він там, у своїй групі, — наймолодший. Потрапив на навчання до відомого у Тернополі, та й не тільки у нас, художника Миколи Антоновича Дмитруха. На заняття дитина просто летіла, він чекав того дня, коли буде малювати там, у школі. Ще жодного разу не сказав, що йому було нудно чи важко, чи чогось він не зрозумів, і ніхто йому не допоміг. Раділо, що у Павла все виходить, усіляко його підтримували. А його роботи почали брати на шкільні, міські виставки. Допомогли йому навіть влаштувати свою першу персональну виставку.

— Все-таки як же сталося, що Павло, так би мовити,

вийшов на всеукраїнську творччу «орбіту»?

— Одного разу Микола Антонович надіслав на дитячий конкурс роботу Павла. Ми про це навіть не знали. А конкурс називався «Я — козацького роду».

**ПРО КОЗАКІВ, КОНЕЙ
І НЕБИЛИЦІ**

Дитячий національний конкурс «Я — козацького роду» мав тему: «Малюнок на козацьку тематику», розповідає пані Наталя.

— Пізніше дізналася, що таїй конкурс було започатковано 2009 року. Перший сезон — це був сезон легенд і переказів, другий — віршованих творів, а третій — художній.

І ось у цьому, третьому сезоні, діти віком від 7 до 15 років мали змагатися у мистецтві зображення козацьких образів, архітектурних пам'яток козаччини. Тож кажу, Микола Антонович навіть нічого нам не сказав, а сам відправив на цей конкурс роботу Павла.

— І що ж це була за робота?

— Син гуашшю намалював колоритного запорожця зоселедцем і посів перше місце у найменшій віковій категорії. Як нагороду отримав путівку в дитячий табір «Козацька Фортепія» для хлопчиків на Черкащині. Павло ще був відзначений особливою нагородою від Івана Малковича. Видавець подарував йому цілу сумку книг. Пізніше Павло посів друге місце у мистецькому фестивалі «Free Art Festival» у Тернополі. Крім того, одну з його робіт було

відзначено у конкурсі «В гостях у гетьмана», що його проводила ТРК «Радіо-Ера».

— Як все оце вплинуло на подальше художнє захоплення Павла?

— Знаєте, кожна така перемога була своєрідним стимулом, заохоченням для його навчання. Тоді я вже почала шукати інформацію про різні дитячі конкурси. І що ми не надішлемо, шоразу — перемога або ж призове місце.

— Назвіть, пані Наталю, хоча б кілька таких переможних для Павла конкурсів.

— Ой, та їх так багато було,

ви подивітесь, скільки грамот, дипломів, подяк — десь до тридцяти! Ну от, пригадую, у Полтаві був конкурс дитячого малюнка. Спеціально для цього Павло не робив рисунок. Мав уже готовий етюд на тему про літо, як це вимагалось за умовами, і надіслав туди. І от, із двох з половини тисяч малюнків його робота здобула призове третє місце.

— От, мені вчитель Павла розповідав, що справжній фурор зробив малюнок його виховання у Львові, на одному із таких конкурсів.

— Так, це був дуже серйозний конкурс. Потрібно було подати три роботи. І коли ці художні твори проходили оцінку журі, тоді й дитину запрошували до участі у творчому фестивалі. А потім Павла запросили туди, учасників зібрали, оголосили певну тему і всі мали її самостійно відтворити.

— Там брали участь тільки діти?

— Ні, це був відкритий конкурс, в якому могли брати участь особи до 35 років. І от, уявіть собі ситуацію. Сидять за мольбертами переважно дорослі люди і серед них — дитина, щось собі теж малює. Це — Павло. Ніхто не міг ні підійти, ні підказати, тим більше, щось допомогти. Це був такий собі творчий екзамен-перепустка для участі в конкурсі.

— Що ж намалював Павло?

— Він намалював писанку, ніби вона тріснута, а з неї — виростає дерево, уквітчане теж писанками. Пригадую, після завершення малюван-

на митці, члени журі, взяли цю роботу. Обстутили, обговорювали, а тоді зіставляли домашні його роботи — зрозуміло, що це один із той самий почерк, стиль, якщо можна так сказати. Скажу, що було ще троє 16-річних школярів, які навчались уліці при Львівській академії мистецтв. То їм дали просто диплом учасників, один на цю групу. А Павло у 10 років тоді отримав, подивіться, який гарний, іменний диплом.

— Дійсно, оригінальна нагорода, яка вирізняється серед інших, напевно, підкреслюючи статус такого творчого замангання.

— А ще Павло став фіналістом всеукраїнського конкурсу «Небилиці» у Львові. Його роботу взяли на виставку у Київ. Потім ця виставка їздилася у Варшаву, Брюссель. Також переміг у конкурсі «Щасливі діти українські на коні».

— Бачу навіть календар із роботою Павла з цього конкурсу.

— Так. Організатори випустили такий красивий кольоровий календар із малюнками. Між іншим, подивіться. Тут є ще й робота нашої донечки — Насті, вона теж взяла участь у цьому конкурсі й була відзначена журі. Посіла перше місце у номінації «Краща позаконкурсна робота».

**КОЛИ СЕРЦЕ БАЧИТЬ
І ДУША ВІДЧУВАС**

Слухаючи разом зі мною Наталю Шачко, Микола Дмитрух, вчитель Павла, додає, що творчий рівень його вихованця відповідає навичкам значно старших за віком юніх художників, навіть цілком сформованих молодих митців.

— Колоритні, динамічні композиції просто вражають своєю довершеністю і неповторністю. За мою більш як 20-річну роботу у художній школі я вперше працюю з такою талановитою дитиною.

З ним працювати дуже легко. Він розуміє з півслова. І щораз дивує новою роботою, вони аж струменяються, світяться, ви ж самі подивітесь, — каже пан Микола.

А ось і Павло. Заходить у хату, вітаємося. Не за роками серйозний погляд, у спортивному костюмі, у руках — бінокль.

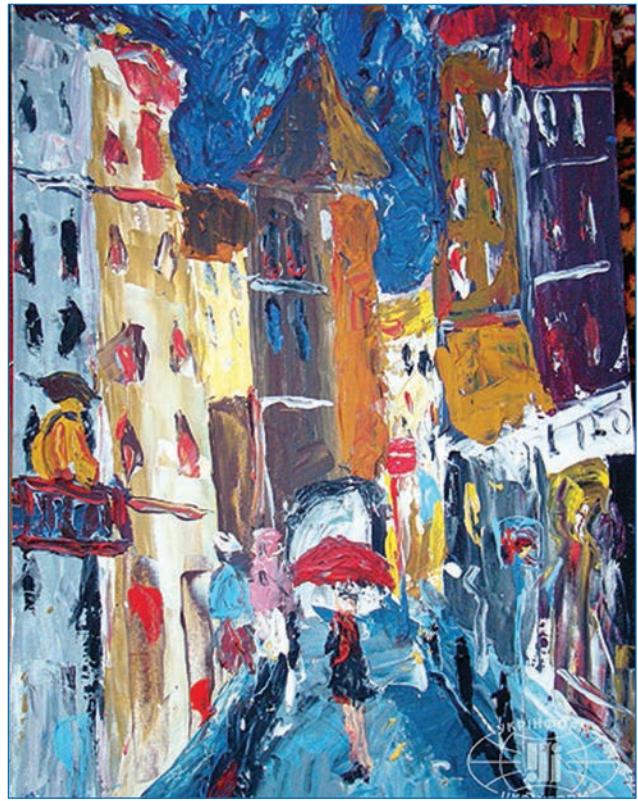
(Закінчення на 15-й стор.)

Мама юного художника Наталія Шачко демонструє роботи сина

Павло Шачко зі своїм учителем — художником Миколою Дмитрухом

— Це що, аби краще розгледіти сюжети до майбутніх картин? — запитує.

— Та ні, просто дивився через вікно у біночкі... Тернопіль тоді стає такий близький. Ніби рукою подати. Але я люблю одразу перевертати біночкі і так знову — ближче-даліше. А що між цим? Шосе таке, що єднаєте, що далеко, і те, що близько. От би це намалювати...

— А ти як взагалі пишеш картини, щось олівцем накреслюєш, якийсь сюжет накидуєш чи одразу на полотні працюєш?

— Як коли. Часом кілька основних ліній наведу, іноді, ніби вже бачу готову картину і тоді тільки мастихіном кладу фарби. Люблю густі мазки, такі, що «виходять» з картини — вони такі, як живі. Я не люблю довго малювати, виписувати кожну деталь. Пишу переважно акрилом, швидко сохне, можна шар за шаром наносити.

— На твоїх роботах — міста, будинки, а ще — море, кораблі, вітрильники... — Це мені найбільше подобається. Місто — теж, як море, де багато людей, а ті будинки — то ніби островки, поміж яких — пішоходи, люди, як риби в океані, де кораблі. Одні стоять в порту, старі вже. Інші рухаються, пливуть собі.

Я це все малюю, ніби бачу, відчуваю зсередини, що саме так треба, а не інакше. Микола Антонович дуже допомагає, яку фарбу підібрати, як правильніше нанести мазок, щоб то виглядало краще. Але ніколи не втручається, не каже, що я погано намалював, що треба переробити. Я сам бачу, що коли щось не так, і тоді дещо вже змінюю.

— Разом зі своїм учителем та батьками ти нещодавно їздив на фінал Всеукраїнського конкурсу «Диво-дитина».

— Так, мама, тато, сестричка, бабуся, Микола Антонович дуже переживали за мене. Там так гарно було, урочисто, відомі артисти виступали, діти показували, що вони вміють. Картина туди свою велику возив, їм сподобалась...

...За мить Павло бере у руки мастихін, сміливо зачерпнє ним в'язку фарбу із чималенького відердя, і, як маленькою кельнею, робить блискавичні рухи, і на поверхні картини залишаються кольорові сліди. А потім відкладає убік мастихін, торкається свіжої фарби пальцем — рух, ще один — і на полотні народжується барвисте диво.

Тихенько виходимо у сусідню кімнату, аби не заважати цьому першопочатку май-

Олег СНІТОВСЬКИЙ
(«Укрінформ»)
м. Тернопіль

ВІРШІ НАШОГО ДИТИНСТВА

Василь ДЛЕНКО

Не було для Василя більшої радості, як тоді, коли батько брав його малого в поле і садовив поруч з собою за штурвалом комбайна. Власне, він і народився в містечку Гуляйполе на Запоріжжі в сім'ї механізатора. Тож змалку призвичайвся до праці: возив кіньми снопи, зерно, цеглу, допомагав матері проривати буряки, разом з однолітками садив дереву. А коли став студентом Кіївського університету імені Т. Шевченка, у складі молодіжних загонів вийздив на цілину. В ті роки видав першу книжку поезій «Зацвітай, калино» (1957).

Він — автор кількох поетичних збірок, текстів багатьох пісень, зокрема, популярної пісні «На долині туман». Його вірші для дітей живописні, ліричні, імпонують малим читачам простотою (якій не влаштива спрошеність!) і виразною мелодійністю, самі просяться на музику. Діти їх очохе декламують, легко запам'ятовують і співають.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ, с. Пруди в Криму

КОЛИ ТЕПЛО ВЕРТАЄТЬСЯ

Тієї, що у березні,
Нема на річці криженьки.
Кульбабки жовті в березі
Росою миють ніжененьки.

Весна дзвенить, весна гуля,
Вкриває листям пагілля.
Весна зими не слухає,
Прозорим вітром дмухає.

І я з свого веселичка
Не хочу гнать метелика.
Хвилину-другу вистою
Над річечкою чистою.

Метелик — наче квіточка.
Він — ранній вісник літєчка.
Нехай йому літається,
Коли тепло вертається.

КРАЙ ГОРОДУ ВИШНІ БІЛІ

Край городу вишні білі
Наробили заметлі —
Розметали пелостки.
Понад луки, понад поле
Постішають бистрі бджоли
Мед збирати залобки.

Я беру тоненку гілку.
А вона: — Пусти, Васильку, —
Так почулося мені, —
Не ламай моєго цвіту:
Скоро-скоро бути літу —
Вродяль вишеньки смачні.

СТЕПОВИЧКА

Промайнула темна нічка,
Зорі засипала за тин...
І Ганнуся-степовичка
Постішає до машин.

«Джерельце»

KC

А з машинами —
на поле:
До комбайна,
до пшениць,
де видзвонюють
навколо
Голоси веселих птиць.

Де вода така солодка
У холоднім джерелі.
Де і колос, і волотка
Пахнуть соками землі.

І Ганнуся:
— Здрастуй, чебрик!
Гарно вмієш ти цвісти.
Зачерпнє води у цебрик —
Татусеві віднести.

Хоч вона ще невеличка,
Та, мов ластівка, прудка, —
Загоріла степовичка,
Комбайнера дочка.

ВУДКАРИ

У затінку над річкою,
Де сокори старі,
Хвilioються-бентежаться
Хлоп'ята-вудкари.

То візьмуть в руки
вудлища,
То випустять із рук.
— У мене щука
клунула!
— А в мене
коропчук!

Говорять —
не вгамуються,
І кожен риби жде.
— А може, як закинемо,
Сомище попаде??

НА ДОЛИНІ ТУМАН

Пісня

На долині туман,
На долині туман упав.
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав.

По стежині дівча,
По стежині дівча ішло.
Тепле літо в очах,
Тепле літо в очах цвіло.

На долині туман,
На долині туман упав.
Білі ніжки в росі,
Білі ніжки в росі скупав.

Понад гору дівча,
Понад гору дівча ішло.
Мак червоний в село,
Мак червоний в село несло.

За дівчам тим і я,
За дівчам тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав.

гнення маліжан, поділися роздумами, спогадами від проведених фестивалів-конкурсів. Звісно, дитячі фантазії та художні уяви немає. Не можуть залишити байдужими їхні пошуки влучного слова, виражальних засобів, мистецькі думки... Над випуском працювали Василь Тарчинець (ректор МАЛіЖу, упорядник), Олександра Приставська, Ангеліна Оборіна, Наталія Кічун-Лемех, Ріта Довбуш, Мар'ян Тарчинець, із юніх (слушачів Академії) — Ольга Бучек і Маркіяна Лехман. Вони здійснювали комп'ютерний набір окремих текстів. Аби альманах вийшов друком, багато зусилів доклав літератор і видавець з Червонограда Ігор Дах.

Саме в Рекітах на Закарпатті відбувається щорічний літературно-мистецький маліжанський фестиваль-конкурс. Щойно у львівському видавництві «Кобзар» вийшла друком друга книга альманаху, яка налічує 218 сторінок. Такого об'ємного, багатоілюстрованого, суто дитячого періодичного видання в Україні, мабуть, ще не було!

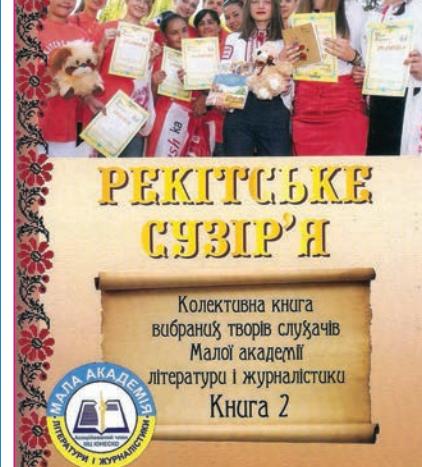
Трохи «сухої» статистики. Загалом на сторінках «Рекітського Сузір'я — 2015» виступило 107 авторів, які представили 300 творів поезії, прози, статті, есе, малюнки, художні фотографії; також подано офіційні документи МАЛіЖу, фото самих юних поетів, прозаїків, журналістів, художників. Дорослі автори здебільшого розповіли про принципи роботи Академії, її регіональних відділень, кущових осередків, успіхи і досягнення маліжан, поділися роздумами, спогадами від проведених фестивалів-конкурсів. Звісно, дитячі фантазії та художні уяви немає. Не можуть залишити байдужими їхні пошуки влучного слова, виражальних засобів, мистецькі думки... Над випуском працювали Василь Тарчинець (ректор МАЛіЖу, упорядник), Олександра Приставська, Ангеліна Оборіна, Наталія Кічун-Лемех, Ріта Довбуш, Мар'ян Тарчинець, із юніх (слушачів Академії) — Ольга Бучек і Маркіяна Лехман. Вони здійснювали комп'ютерний набір окремих текстів. Аби альманах вийшов друком, багато зусилів доклав літератор і видавець з Червонограда Ігор Дах.

У «Рекітського Сузір'я — 2015» доволі широка авторська географія — Львівщина, Тернопілля, Рівненщина, Закарпаття, Полтавщина, Одесьщина, Сонячна Долина (Крим), США, Париж (Франція), Перемишль (Польща).

Альманах адресовано не тільки дітям, а й дорослим, тим, хто не байдужий до творчості підростаючого покоління.

Тарас ЛЕХМАН, журналіст

м. Червоноград Львівської області

Микола НОСОВ

АВТОМОБІЛЬ

Оповідання

Коли ми з Мишком були зовсім маленькими, нам дуже хотілось покататися на автомобілі, тільки це ніяк не вдавалось. Скільки ми не просили шоферів, ніхто не хотів нас катати. Одного разу ми гуляли в дворі. Раптом дивимось — на вулиці, біля наших воріт, зупинився автомобіль. Шофер із машини виліз і кудись пішов. Ми підбігли. Я кажу:

— Це — «Волга».

А Мишко:

— Ні, це — «Москвич».

— Багато ти розумієш! — кажу я.

— Звичайно, «Москвич», — каже Мишко.

— Подивись, який у нього капор.

— Який, — кажу, — капор?

Це в дівчаток буває капор, а в машини — капот! Ти подивись, який кузов.

Мишко подивився і каже:

— Ну, таке пузо, яку «Москвич».

— Це в тебе, — кажу, — пузо, а в машини ніякого

пузя немає.

— Ти ж сам сказав «пузо».

— Я сказав «кузов», а не

«пузо»! Ех, ти! Не розумієш, а лізеш!

Мишко підішов до автомобіля ззаду і каже:

— А у «Волги» хіба є буфер?

Це у «Москвича» — буфер.

Я кажу:

— Ти б краще мовчав. Ви

гадав ще буфер якийсь. Бу

фер — це у залишкового ва

гона, а в автомобіля — бам

пер. Бампер є і в «Москви

ч»), і у «Волги».

Мишко помащав бампер

руками і каже:

— На цей бампер можна

сісти і поїхати.

— Не треба, — кажу я йому.

А він:

— Та ти не бійся. Пройдемо

трохи і сплигнемо.

Тут прийшов шофер і сів у машин

«ЇХНЕ СЕРЦЕ ЖИВЕ І ДИХАЄ РІДНИМ КРАСМ...»

— Кримськотатарська група художників — це потужна сила в кримському мистецькому цеху, — сказав на відкритті виставки в Будинку художника Сімферополя Микола Моргун, голова Республіканської спілки художників, заслужений художник України. — Різними жанрами — пейзажу, портрета, сюжетних картин вони по-філософськи осмислюють трагедію народу в період Другої світової війни, виражують віру в його світле майбутнє.

Формат експозиції цього року, за словами голови Асоціації кримськотатарських художників Ірфана Нафієва, заслуженого художника Криму, змінений порівняно з минулорічним. За основу взято концепцію виставки, що відбулася в цих же залах у 1991 році, коли розпочалося масове повернення кримських татар з місць депортаций додому. З фондів Кримськотатарського музею культурно-історичної спадщини вивисили декілька картин, створених у той період. А в центрі залу розмістили колективний знімок художників — учасників тієї ж історичної експозиції.

Серед них була й Зарема Трасінова, чиїми графічними ілюстраціями з поетичними, одухотвореними об-

разами до творів класиків кримськотатарської літератури Аїшика Умера та Бекіра Чобан-заде, до народного епосу відкривається нинішня експозиція в першому залі. Вони загадкові й довільно відкриті, як колиска любові та ніжності. Поряд — картини її чоловіка Аліма Усейнова: диптих «Юнак з тюльпанами і дівчинкою», «Хлопчик із кішкою», «Повернення з полів» (с. Курдіне Бахчисарайського району).

— Такі, як на фото, ми були чверть століття тому, — говорить Рамазан Усейнов, заслужений художник України.

Сьогодні роки додали йому досвіду, на волосся — сивину, але не забрали з душі оптимізму, по-юному веселого настрою, а іноді й іронії в розріблюваннях темах. Жит-

тя народу в минулому й сьогодні він точним, виразним окресленням характерів персонажів у різних побутових ситуаціях зображує в яскравих і світлих тонах. Це підтверджує і недавній пленер в Алушті. Там, за його словами, за східні теми взялися навіть російські художники, в доробку яких не було їх ніколи.

Пленерні роботи зайняли цілу стіну в третьому залі, й оцінити їх можуть самі глядачі, бо живописна мова не потребує перевладу. По-моєму, вийшло яскраво, колоритно, немов на свята, де для всіх гостей

Добротою, теплом і гармонією проникнуті «Дівчатка і птахи», «Червоний натюрморт» Рамазана Усейнова. Немов перегортає сторінки історії народу Ірфан Нафіев у картинах «Наречена», «Червоний віз», «Гарячий день». Свій варіант світкового натюрморту та образу дівчини зобразив Мустафа Муртазаев.

А за картинами Нури Якубової немов здійснююш подорож по колоритних, найбільш затребуваних туристами

Ірфан Нафієв

вистачить коржів у руках дівчини з картини Наталії Пересової «Древнє місто».

На виставці є твори, які нагадують про те, як вивозили кримських татар у товарних вагонах з півострова, як чужина надовго немов повісила замок на їхні долі. Скільки в них суму, глибини в очах, переживань! Зупиняється біля портретів батька — «Рефат Аппазов» Халіла Медделяєва, серії графічних композицій про Бахчисарай Раміза Нетовкіна, «Автопортрета» Рустема Емінова, осмислюєш, задумуєшся. Різni жанри, а думка одна: їхнє серце живе і дихає рідним краєм. Воно багато до чого зобов'язує, надає особливої значущості кожному твору.

Хотілося б, щоб період об-

раз і гіркоти минув, щоб на зміну чорно-сірим, похмурим фарбам приходили яскраві й оптимістичні. Приміром, кожна картина Ісмета Веліуллаєва — «Арманчик», «Алтин Бешик», «Курбан-Байрам», «Кримськотатарський неболіт» — це невеличка розповідь про будні, традиції та звичаї народу. На східний базар заводить нас Мамут Чурлу в творах «Чизмакаш», «Ургута», «Бухарський мастер», «Торговець прянощами». У кожній з цих картин минуле переплітається з сьогоднінням у культурі та побуті кримських татар.

Добротою, теплом і гармонією проникнуті «Дівчатка і птахи», «Червоний натюрморт» Рамазана Усейнова. Немов перегортає сторінки історії народу Ірфан Нафіев у картинах «Наречена», «Червоний віз», «Гарячий день». Свій варіант світкового натюрморту та образу дівчини зобразив Мустафа Муртазаев.

А за картинами Нури Якубової немов здійснююш подорож по колоритних, найбільш затребуваних туристами

Експозиція — як місто сонця, в якому щедрість ллеться прямо з облич, дахів будинків, проникає в глибину віків, зінмає пелену з їхніх таємниць. Живопис, графіка, скульптурні форми й різьблення по дереву, не вистачає лише, за словами М. Моргуна, масштабних полотен, потенціалом для створення яких володіють кримськотатарські художники. Отже, є над чим працювати і митцям з фотографії 25-річної давнини, і кому сьогодні тільки виповнилося 25. Перед пам'яттою і тим, чим дорожить народ, вони рівні.

Валентина НАСТИНА

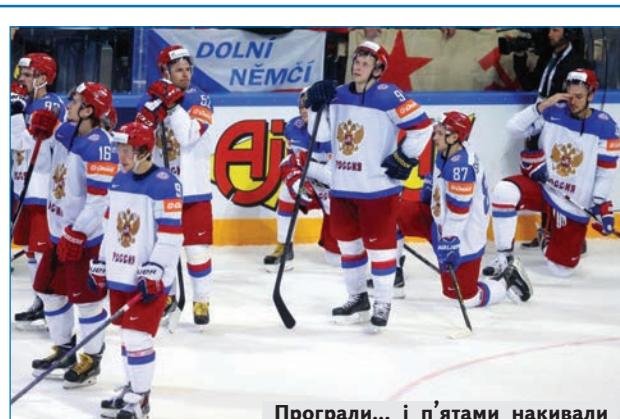

«ДИНАМО» — ЧЕМПІОН!

Київський футбольний клуб «Динамо» у неділю обіграв «Дніпро» й виборов титул чемпіона України з футболу у 2015 році. Матч завершився з рахунком 1:0, на 84-й хвилині гол забив хорват Домагой Віда.

Для київського «Динамо» національне чемпіонство — 14-те. Востаннє футбольний клуб виборов цей титул у 2009 році, після цього чемпіонство утримував донецький футбольний клуб «Шахтар».

Головним тренером «Динамо» наразі є Сергій Ребров. Футбольний клуб «Дніпро» 14 травня переміг італійців із «Наполі» і вийшов до фіналу Ліги Європи. 27 травня у Варшаві футbolісти «Дніпра» грматимуть у фіналі з іспанською «Севільєю», тому головний тренер Мирон Маркевич був змушений перед цим відповідальним матчем дати гравцям основного складу можливість відновитися.

Програли... і п'ятами накивали

ПРОГРАВАТИ ТРЕБА ТЕЖ УМІТИ...

Збірна Канади з хокею розгромила Росію у фіналі чемпіонату світу-2015 у Чехії. Матч завершився з рахунком 6:1 на користь канадців. Ця перемога стала для канадців найбільшою над росіянами в історії. Таким чином, Канада стала 25-разовим переможцем чемпіонатів світу з хокею.

Під час церемонії нагородження, коли виконувався гімн Канади, російська збірна... раптом залишила льодову арену. Голова Міжнародної федерації хокею Рене Фазель назвав вчинок російських гравців неповагою до суперника і заявив, що відповідальним за інцидент є керівництво збірної Росії. Фазель додав, що бачив, як шестеро росіян залишилися на льоду і намагалися зупинити інших гравців.

«Цю ганьбу тепер згадуватимуть завжди. Можна виграти ще 10, 20 чемпіонатів світу, можна програти в 10 шайб — усе забудеться, як і вже забулося сотні разів. Однак низький вчинок після закінчення матчу в фіналі чемпіонату світу — це вже назавжди. Це — ганьба», — пише Livesport.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! Оскільки жодних офіційних наказів або розпоряджень, що стосуються зміни формату випуску «Кримської світлиці», з моменту окупації Криму ми не отримували (а згідно з українським законодавством, такі рішення узгоджені приймаються лише співзасновниками засобів масової інформації або судом), продовжуємо готовувати до друку щотижневі номери газети і направляти їх до київської друкарні. Як і раніше, починаючи з 2002 року, на редакційному сайті щоп'яtnicі виставляється електронна версія тижневика, зокрема у pdf-форматі. Розміщену нижче інформацію про умови передплати «Кримської світлиці» та інших культурологічних видань продовжуємо публікувати як нагадування «борцям» за інформаційний простір України про їхні держслужбові зобов'язання перед читачами і державою. Редакція «KC»

О ФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культу-рологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nnu.kultura@gmail.com**

